

**Røgen - farre
Lokalhistoriske
forening**

**Årsskrift
1992**

Indholdsfortegnelse 1992

Side

Grundtvig og Vilhelm Beck i Røgen ..	 7
Karl Lund, smed i Farre 1932 - 1984 ..	 10
Ved aftenpiben, om at lave tobak	 16
Af en slægts saga på godt og ondt ..	 18
Bylaugets gilder	 54
Et falsk "brandbrev" fra Farre	 58
Erindringer fra Farre Hede	 64

Indholdsfortegnelse 1991

De forsvundne lyde	 7
Juleforberedelser	 11
Farre by	 13
Løvskovlunds historie	 21
Oldtidsfundene i Sporup, sommeren 1953 ..	 27
Fortegnelse over stensamlingen	 29
Erindringer om Farre Møbelfabrik	 33
Erindringer fra Farre	 42
Et slagsmål i Røgen	 53
Muremester Martin Christensen	 56
Lærer Aage Helbo	 59

Indholdsfortegnelse 1990

Røgen Farre lokalhistoriske forening .	. 7
Minder fra Kulbjerg	11
Sporup kirke og familien Fischer	27
I Kammergårdens have	39
Fastelavn er mit navn	45
Lidt om Farre hede	50
Foreningens vedtægter	71

Grundtvig og Vilhelm Beck i Røgen.

af J.O.Johansen, Gjern, tidl. førstelærer i Røgen

Grundtvig født i Udby ved Vordingborg d. 8.-9.-1783, læste selv teologi, men blev digter, oprører, kirke- og skolereformator og politiker.

1811 blev Grundtvig hjælpepræst hos sin far, men havde allerede mødt voldsom kritik af Ordets forkyndere. — "Hvorfor har Guds ord forladt Guds hus." 1821 ansat som kapellan ved "Vor Frelser Kirke". Få år senere af de kirkelige autoriteter dømt som injurist og kritiseret for at have brugt egne salmer, bl.a. "Den signede dag". — Før dommen havde den impulsive Grundtvig selv søgt sin afsked.

Men Grundtvig blev ikke arbejdsløs. Kongen skaffede ham midler til flere studierejser og ansatte ham 1839 som præst ved "Vartov" og gav ham titel som biskop.

Allerede fra 1808 udkom de første digterværker. 1849 blev Grundtvig valgt som politiker (Præstø) udenfor partierne.

Denne mand møder Nils Poulsen, Røgen og Niels Jensen Toustrup (begge landstingsmænd) i København.

De to boede sammen under beskedne forhold i København. De gik i Vartov og hørte Grundtvig. De deltog i mindre sammenkomster i de interesserede kredse. De var betagne af denne mands ufortrødne kamp for mere frihed og mere oplysning for "Almuen".

Under hjemrejsen skete det, de overnattede i Ryslinge, besøgte Kold, der her kæmpede for det Grundtvigske skolesyn: Oplysning i fortælleform og bredere viden (historie, geografi, politik) også for ungdommen (højskole-tanken, der skulle blive noget enestående dansk).

Intet under, at Niels Poulsen fik lyst til at gøre disse tanker til virkelighed.

I Røgen var der allerede en lille kreds, der i et stykke tid havde fulgt udviklingen og holdt møder i hjemmene. Disse mennesker bakkede Niels Poulsen op.

Stedet blev fundet og en egnet bygning blev opført.

Bygningen ligger der endnu: Toustrupvej 70. Ejeren — Robert Frydenlund bruger den som lager- og arbejdsrum.

Lederen af den nye højskole havde Niels Poulsen fundet i København: Eksamineret lærer Niels R. Hansen, ivrig Grundtvig tilhænger.

Der er lidt usikkerhed om hvilket årstal skolen starter — tallene svinger fra 1864-68.

Niels Hansen flytter med sine plejeforældre ind i den nye bygning, der er indrettet med beboelse i den ene ende og skolerum i den anden. På loftet er der soverum med dobbeltsenge.

En halv snes år fungerer skolen, men det er småt med oplysninger fra Højskoleperioden.

Et billede fra 1870 viser 22 elever på vinterholdet. 1876-77 rejser N.R.Hansen p.g.a. for lille elevtilgang.

I et avis-udklip fra 28. februar 1877 tilbydes unge piger sommerkursus pr. 1. maj . — 20 kr. for kost og ophold, 8 kr. for undervisning. — Sengekåder må medbringes af dem, der vil bo på skolen.

Skolens forstander
N. Vigtoft.

Niels Poulsen dør år 1900.

En høj granitsten på Røgen Kirkegård fortæller lidt om hans betydning for egnen.

Tilmeldingen af piger har nok været for lille.

Samme forår 1877 startes en børne-friskole. Den får god tilslutning — 26 elever.

En bevaret protokol viser elevtallet frem til 1901: — I nogle år hedder lederen P. Eskesen.

Der afholdes eksamen to gange om året.

Eksamen 13.-4.-1901
P.Haugaard, J.O.Jørgensen, Bjørn, P.Zacho, J.Rasmussen.
10.-10.-1901
Undervisningen god.
J.O.Jørgensen, P. Haugaard, Bjørn.

Her slutter protokollen. Elevtallet er nu nede på 13.

Om de følgende 9 år er oplysningerne meget mangelfulde; men skolen fortsætter frem til 1910, hvor vi ved at eleverne og deres lærerinde følges ad til den nybyggede kommunale forskole: Nu Toustrupvej 5.

Fra anden kilde ved vi, at børnetallet i sognet var meget stort omkring århundredskiftet.

Grundtvigs synspunkter lever videre.

1893 byggedes det første forsamlingshus i Røgen. Her var Jens Kammer den førende. Huset blev bygget på hans jord — på den østre side af Toustrupvej. På pladsen står endnu et gammelt træ — til minde.

Efter 65 års brug er huset nedslidt og forældet. En søn af sognet, Holger Pind leverede tegning, og beboerne i sognet med Jens Bundgård i spidsen leverede arbejdskraft til det nye forsamlingshus i 1960.

Ikke alle var enige med Grundtvig i hans syn på kristendom; men hans salmer kunne man bruge, og de fortæller dog tydeligt om hans tankegang: Grundtvig "Sangværk til den danske kirke, 1571 numre (5 bind)". I "Den danske salmebog" findes et par hundrede af Grundtvig samt en del han har oversat.

Vilhelm Beck (1829-1901)

Præstesøn som Grundtvig, men påvirket af gammel pietisme og af Søren Kirkegård.

1856 kapellan hos sin far i Udby ved Kalundborg.

1865-74 sognepræst i Ørum-Ginnerup, Østjylland.

1861 havde Vilhelm Beck sluttet sig til den i 1853 oprettede Kristelig Forening for Indre Mission i Danmark, og blev leder af denne forening i 40 år.

Vilhelm Beck var mildt sagt uenig med Grundtvig, så der opstod nærmest en kløft mellem de to kirkelige retninger.

Læseren tænker nok: "Hvorfor nu pensle alt dette ud?" — Jo, for de to partier fandtes side om side i den lille by, Røgen og sognet.

1896 byggede Indre Mission hus, missionshus som det kaldes. Den førende var formodentlig Jens Peder Jensen. På J.P.J's mark (nu kaldet Frydenlundsgård) — op til Silkeborgvejen (nu nr. 159) byggedes huset, og det var i brug til 1958-59, da det solgtes til Abraham Eriksen og indrettedes til almindelig beboelse.

Kampen er endt — eller er den ikke?

Om Karl Lund, smed Farre 1932 - 1984

Af Inger Lund

Karl Frederik Lund Jensen blev født den 16. februar 1908 i Brabrand sogn.

Forældre var smed Jens Henrik Jensen og hustru Eline Jensine Marie f. Lund.

Faderen var smed på Årslev Sav- & Hammerværk, og da der var flere af navnet Jensen, hed han aldrig andet end Jens Lund.

Karl, der var den ældste af en børneflokk på 5, var en stor, stærk dreng. Forældrene var meget arbejdsomme, og Karl voksede op med sin faders ord i øre: "Den, der ikke gider arbejde, fortjener ikke føden"! Så han begyndte tidligt at gå med aviser, og som 10-årig arbejdede han om eftermiddagen i et gartneri med lugearbejde.

Han var allerede som lille med på Brabrand Sø, hvor faderen supplerede budgettet ved at fange ål. Ålesuppe var en ofte tilbagevendende middagsret.

Da Karl blev 14 år, skulle han naturligvis lære et eller andet. Og da der i familien var tradition for smedearbejde — hans morfar var også smed — så lå det i luften, at han skulle i smedelære.

Det kom han hos smedemester Holger K. Christensen i Løgten. En dygtig læremester, hvor han lærte alt indenfor smedefaget.

Karl havde let ved at komme i kontakt med andre mennesker. Så derfor fik han hurtigt bekendte, både blandt fiskerne nede ved Vosnæspynt, hvor han snart fik lov at låne en båd, så han kunne fiske på Kaløvig; men også landvæsenseleverne på Vosnæsgård kom han i kontakt med. I sin fritid lappede han deres cykler for 50 øre stykket, og desuden tjente han lidt ekstra ved at hugge brænde for folk om aftenen.

Men især kom det til at betyde noget, at han gennem landvæsenseleverne hørte om jagt.

Han blev udlært i 1926. Lærebrevet er udstedt på Vosnæsgård den 21/4-1926. Karakter ug.

Men der var mange arbejdsløse. Karl fandt imidlertid hurtigt på noget. Når eftermiddagsaviserne udkom, kunne man på redaktionerne for få øre købe siden med ledige stillinger. Så en eftermiddag stod han nede hos smedemester Marcussen i Graven og søgte plads. Han blev spurgt, om han kunne sko heste? Det kunne han bekræfte. "Så kan du begynde i

morgen" lød svaret. Familien ville dårligt tro ham, da han fortalte, at han så hurtigt var kommet i gang.

Og så skoede han heste dagen lang, især de store heste fra bryggeriet "Ceres" og mejeriet "Vesterbro".

Men, som Karl har fortalt, "jeg blev træt af de krikker". Han benyttede derfor lejligheden, da han i "Jyllandsposten" så, at en smedemester i Gjedsted v/Hvalpsund, søgte en ældre svend, der kunne forestå forretningen, når mester var fraværende. Han søgte stillingen og fik den. Spørgsmålet var her, om han kunne lægge på hjul? Det kunne han, så han tiltrådte den 16/7-1926.

Karl var høj og stor, men det med den ældre svend var jo ikke så godt, for der kom nemlig en indkaldelsesordre med besked om, at han skulle aftjene værnepligt fra den 6/7-1927. Så måtte han jo bekende overfor mester. Men denne svarede bare, at han havde godt nok syntes, at Karl så lidt ung ud, men han kunne jo, hvad der krævedes i enhver henseende. Så mester skrev den 3/7-1927 den fineste anbefaling, man kan tænke sig.

Man havde lige oprettet noget, der hed "Landstormen". Og her aftjente Karl sin værnepligt i Værløselejren som landstormssoldat Nr. 759/1927 ved 32. batallions 2. kompagni. Han blev hjemsendt den 5/9-1927 og betegnes på forholdsattesten som en flink soldat og hans forhold særdeles tilfredsstillende.

En morbroder til ham boede i Dragør. Hos dem kom han til at bo, idet han nu ville prøve at arbejde i området ved København.

Han fik først arbejde hos "Burmeister & Wain": Men det varede ikke længe. "Det klima kunne jeg sgu ikke holde ud", har han sagt. Så blev det Væddeløbsbanen i Klampenborg, og tilsidst en smedie i Tårnby.

Ved siden af arbejdet gik han på kurser. Han tog bl.a. maskinistundervisning, aflagde motorpasserprøve, og lærte autogensvejsning på Teknologisk Institut.

Men i december 1929 fik Karl et brev fra sin gamle læremester i Løgten. Han var syg og skulle på hospitalet. Om ikke Karl ville passe smedieriet så længe? Derfor gik turen den 23/12-1929 i forrygende snestorm med D.F.D.S. tilbage til Jylland.

Da smeden i Løgten igen var tilbage, fik Karl kortvarigt arbejde i Vejlbj, og i efteråret 1930 kom han til Karlby smedie v/Hornslet.

Som det livlige menneske, han var, deltog han naturligvis i byens liv. Og her lærte han så sin kone, Agnes, at kende.

Hun var født den 4/7-1908 og datter af gårdejer Jens Peter Sørensen (nf. til Udsen) og hustru Kirsten Marie f. Christensen. De blev forlovet, og så besluttede Karl, at nu ville han være selvstændig.

I foråret 1932 fandt han frem til smedien i Farre, som smedemester Søby Andersen ville sælge. Den var bygget i 1926 og kostede 16.000,00 kr.

Karl og Agnes havde sparet nogle penge op. De rakte sammen med et beløb, som Agnes' far lånte dem, til udbetalingen. Og fredag den 20/5-1932 kl. 10 formiddag skrev Karl under hos sagfører Eriksen i Hammel, hvorefter han cyklede til Farre og begyndte sin forretning. Det fremgår nemlig af hans kassebog, at han allerede samme dag har

repareret en grusvogn for kommunen, hvilket har taget ham 6 timer á 1 kr. Så var smed Lund begyndt i Farre.

Den 5/6-1932 blev han gift med Agnes i Karlby kirke.

Tidligt om morgenen startede arbejdet i smedien med fremstilling af hestesko, så der altid var en beholdning klar til dagens brug. Men også mange andre ting, der kunne blive brug for, blev smedet og lagt parat, ligesom også en del værktøj blev håndsmedet. En landsbysmed skal kunne alt, for man ved aldrig, hvilke problemer, der kan dukke op.

Også her i Farre var det dengang ikke mindst skoning af heste — også vanskelige — det drejede sig om. I et interview i anledning af sin 60-års fødselsdag, fortæller Lund, at han let kunne bruge 3000 hestesko om året. Men mere kunsthåndværk blev også lavet, f.eks. vejrhænder, blomsterkummer, lamper og bådankre.

Men måske blev han igen træt af de heste. For i 1935 søgte han en stilling som politibetjent i Viby. Han fik en flot anbefaling af sognerådsformand Schødt Thomsen i Røgen-Sporup sogneråd. Men... samme formand sagde også til ham: "Søg den; men jeg tror nok, at de allerede har en, der skal have den". Og det viste sig at være rigtigt. Så smed Lund blev i Farre.

I Aarhus Amtstidende af 13/6-1939 kan man læse følgende:

Styrtet ned i 21 meter dyb brønd.

Smedemester fra Farre redder ved stor koldblodighed livet.

I Farre ved Hammel skete der i aftes en dramatisk ulykke, som nær havde kostet et menneskeliv.

Smedemester Lund, Farre, var sammen med sine folk ved at opsætte en pumpe i den 21 meter dybe brønd, tilhørende Gdr. Jens Johansen, Lykkegaarden.

Lund var kravlet ned ad en stige, der var fastgjort til brøndranden, og han arbejdede et stykke nede i brønden. Pludselig gik stigen i stykker, og folkene ved brønden så smedemesteren styrte ned i brønddybet og forsvinde i vandet, der stod mindst 4 meter over bunden.

Man troede at alt håb var om at redde smedemesteren var ude, men pludselig dukkede hans hoved op over vandoverfladen. Han havde efter det dybe fald haft åndsnærværelse nok til at få fat på den del af stigen, der var styrtet ned i brønden sammen med ham, og ved at kravle op på den kunne han lige få hovedet over vandet.

Der blev straks sendt bud efter Falck fra Hammel, men inden man kom til Lykkegården, havde Lunds medhjælper fået ham op fra brønden. Man havde kastet et tov ned til ham og derefter trukket ham op.

Det viste sig, at han var sluppet fra det dybe fald med nogle skrammer, men naturligvis var han en del rystet over det skete, ligesom han følte sig utilpas efter opholdet i det kolde vand. Falck kørte ham derfor til hans hjem, hvor han straks gik i seng.

- y -

Smed Lund meldte sig tidligt ind i Dansk Smedemesterforening "Østjylland", hvor han var medlem til sin død. På et tidspunkt tog han en lærling ind, og det blev til 12 unge mennesker, der blev udlært i hans smedie.

Som mange landsbysmede dengang fik også Karl Lund den 4/2-1937 bestalling som brandfoged i Røgen-Sporup kommunes 2. brandfogedkreds. Bestalling givet af Århus Stiftamt. Midt i det daglige arbejde kunne en brandfoged blive kaldt ud til en brand, hvor han, efter at have tilkadt Falck, måske kunne blive nødt til at skyde nogle dyr, igennem vinduerne, hvis de ikke kunne komme ud.

Lund var brandfoged i 25 år, indtil dette ombudsjob blev ophævet.

Ligeledes var han i mange år maskintilsynsmand.

Smed Lund har også været sogneværnsleder, idet man af bevis nr. 3429 kan se, at han fra den 5/3-1957 til den 2/4-1957 har gennemgået et kursus som sogneværnsleder under civil-forsvarsforbundet.

Efterhånden forsvandt hestene, og der kom centralvarme og sanitet i stedet for. Det krævede nye kurser bl.a. hos Jydsk Teknologisk Institut. Og i forretningen indgik efterhånden også handel med maskiner og vogne.

Arbejdsdagen var lang dengang. Man arbejdede jo også om lørdagen. Men fritid var der da. Én af Karl Lunds interesser var fodbold, som han spillede, til han blev 40 år. Men hans helt store interesse var jagt. Han holdt meget af at færdes i naturen. Og herude var der jo både marker, enge og skov. Som han sagde: "Der er næsten ikke det sted herude, hvor jeg ikke har gået på jagt". Dengang kunne man blot ved en aftale med den enkelte landmand, få lov til at gå på hans marker.

Lund meldte sig tidligt ind i Røgen-Sporup Jagtforening, hvor han blev medlem af bestyrelsen den 19/3-1938, revisor den 6/3-1946 og formand fra den 6/4-1951 til den 20/3-1967. I den periode arrangerede han flugtskydninger og i forsamlingshuset flere film- & foredragsaftener med indbudte jagtkonsulenter. Han gik på jagt lige til sin død, men i de senere

år var det lige så meget stemningen i naturen, der trak. Han havde til det sidste jagten i et stykke skov, tilhørende Anton Kristensen på "Skjoldsbjerg" i Skjærring Overskov.

Biler var et andet interesseområde. Han havde tidligt en bil — en Ford T — som de hed. Under krigen 1939-1945 var bilerne jo klodset op. Men straks efter krigen blev han skrevet op hos Heidemann i Århus til en Folkevogn. Det trak imidlertid ud med den. Han købte så en brugt bil, som han solgte igen. Det gentog sig nogle gange, så hans kone en dag spurgte, om det var smedie eller bilforretning, de havde. Han droppede så det, men han kunne lide at handle.

Bilture til udlandet eller rundt i Danmark, var noget, som Lund satte stor pris på. Han kendte sit land ud og ind.

Karl Lund var et menneske, der, som man siger, går ind i folk med træsko på. Han kunne tale med alle, lige fra den sindige Hvide-Sande fisker til den reserverede Furbo. Altid livlig og i godt humør. Han startede dagen med at gå en tur op i sin have syngende for fuld hals. Og en dygtig havemand var han også. Han har bl.a. haft en æbleplantage, der, hvor villaen "Højlykke" nu ligger samt på nabogrunden.

Han var en selvskreven gæst ved mange fester i årenes løb, og at han kunne lide det, siger vel næsten sig selv.

Den 10/12-1970 havde Karl Lund den sorg, at miste sin kone, der hidtil havde sørget for, at alting fungerede i huset. Det var et hårdt slag for smeden, der, som han selv sagde, "aldrig havde rørt en grydeske". Selv lysten til at gå på jagt var ved at gå fløjten.

Men i 1977 giftede Karl Lund sig igen. Han havde i 1968 officielt taget navneforandring til Lund. Denne gang fik han en kone med fuldtidsarbejde, hvilket betød, at han nu overtog grydeskeen. Og så skete det besynderlige, at han virkelig fik interesse for madlavning, og blev vældig god til det. Han gik igang med nye opskrifter, og det rørte ham ikke, hvor mange, der skulle laves mad til.

Han ophørte med smedieriet og nød, som han sagde, ikke mere at skulle hænge i klokkestrengen, ingen frosne vandrør en kold vinterdag o.s.v.

Karl Lund fik nogle dejlige år, som han nød i fulde drag. Han havde aldrig været syg og blev det heldigvis heller ikke. Han faldt om i haven ved sit hjem ramt af en blodprop den 19/8-1984. Han ligger begravet på Karlby kirkegård, hvor også hans første kone blev begravet i 1970.

Ved Aftenpiben. (under krigen 1939-45)

Om at "lave" Tobak

I en gammel Annonce om et Vaskemiddel stod der: "Alt kan vaskes!" Nu kunne man med lige saa megen Grund sige: "Alt kan ryges!" For paa dette Omraade er Surrogaternes Tal uden Ende. Folk ryger Rabarberblade, Hakkløver, Kartoffelblade, Æbleblade, Kirsebærblade og meget mere. Adskillige har forsøgt sig med Blade af hjemmeavlede Tobaksplanter, som hurtigtørres og derefter ryges uden videre. Det er altsaa Tobak, der ryges. Men Lugt og Smag minder ikke saa lidt mere om Hø.

Det er en omstændelig Sag at behandle Tobak efter alle Kunstens Regler. Men mindre kan ogsaa gøre det. Og man kan endda komme til et Resultat, der staar langt over de øvrige Surrogater. Nu skal De bare høre:

Naar Deres Tobaksblade under Sejgtørring er blevet smukt brune, maa De helst begynde med at vaske dem i lunkent Vand, saa alt vedhængende Støv og Snavs fjernes. Ellers kan De ikke holde Kniven skarp, naar Tobakken skal skæres. Naar Bladene er vasket, krystes Vandet godt af hvert enkelt Blad, hvorefter det atter foldes ud, lægges sammen og trilles til en rigtig fast Rullepølse. Denne presses godt i en eller anden Presse imellem et Par Brædder. Man har nu en fast, mørkebrun Klump, tjenlig til Skæring. -

Nar De skal i Lag med dette Arbejde, laaner De allerførst Deres Kones Brødkniv, som De derefter skærper omhyggeligt. Af "Rullepølsen" skærer De saa tynde Skiver, som det er Dem muligt, og bliver ved, til hele Pølsen er forvandlet til lutter Skiver. Dem piller De derefter omhyggeligt fra hinanden, saa det hele bliver til en kruset, purlet Dyng, der lægges til Tørring. Mens Tørringen staar paa, gaar De ind til Apotekeren og bestiller følgende Blanding:

0,6 gr Cumarin
0,3 gr Vanillin
2,0 gr Salpeter
25,0 gr Glycerin

Dernæst gaar De hjem og laver en anden Blanding selv. Denne bestaar af ca. tre Ottendedele Liter kogt Vand, hvori opløses et Par Spiseskefulde Honning eller Sukkersirup samt et lille Stykke Lakrids. Naar De har denne Blanding færdig, hælder De den i en tom Sodavandsflaske. Hvis De ikke er alt for ivrig Afholdsmand, kan De saamænd godt bruge en tørt Bajerflaske i Stedet for, lige som De kan bede Apotekeren at erstatte de 0,6 gr Cumarin med 1,2 gr Rom-Essens i Tilfælde, at han ikke har

Cumarin - eller siger, at han ikke har. For hvis Manden selv tilbereder Tobak, kan det godt falde Asenet ind at sige saaledes. De risikerer ikke at blive kæfereret ved Ombytningen.

Naar De mener, at Apotekeren er færdig med sin Blanding, tager De godt en Krones Penge i Lommen og gaar ind til ham. Og er den autoriserede Giftblander i Snakkehjørnet, kan De godt vente og slaa en Sludder af med ham. For Deres Tobak er næppe tør endnu. Men naar den er det, skal De allerførst tage Apotekerens Blanding og hælde den over i Deres egen. Men skyl den lille Flaske godt for at faa det hele med.

Nu skal De saa stænke eller dynke Tobakken med saa meget af Vædsken, at den bliver rigtig godt gennemtrukket af Fugtighed. Saa staar De og betragter den i nogle Minutter og siger: "A-h!" Dette sidste hører strengt taget ikke med til Behandlingen. Men De kan ganske simpelt ikke lade være, for det lugter vidunderligt.

Saa skal Tobakken atter lægges til Tørring, der kan ske langsomt eller mindre langsomt i Forhold til Deres Taalmodighed. Naar Tobakken endelig er tør, kommer det store Øjeblik. Allerførst puttes Produktet i en æske eller Skuffe, som plejer at være Gemmestedet. Dernæst renser De Deres sure Snadde, stopper den, holder en Tændstik til og begynder at suge. Og saa: U-m-m! Den bedste Pibe Tobak, De har faaet siden Krigen begyndte! Forudsat da, at De ikke dengang har hamstret. Den smager ikke saa lidt bedre end den, der nu under heldige Omstændigheder kan købes for 3 Kr. 70 Øre pr. 100 gr. For det er da vel ikke fire Kroner og halvfjerds, den koster? De vil højst sandsynligt føle Dem saa henrykt, at De tager den højtidelige Beslutning aldrig mere at ville købe Tobak. Ikke engang, naar der igen kan faas nok af den Vare. Om De saa til den Tid holder, hvad De i Dag lover, vil vise sig. Slaar det fejl for Dem, har De i hvert Fald den Trøst, at der ogsaa er andre end Dem, der har f o r l o v e t sig.

Bedstefar

Af en slægts saga på godt og ondt.

Af: Jens Mandrup Frandsen, Viborg

Anno 1773, den 11. juni, havde Søren Nielsen, Peder Hougaards avlskarl, trolovelse med Maren Jørgensdatter i Farre og i november bryllup.

Maren Jørgensdatter var født 1742 i Farre og døbt 12. august, datter af Jørgen Gregersen i Farre.

Søren Nielsen og Maren Gregersen, som hun blev kaldt, havde 3 børn: Karen født 1774 i Farre og døbt 26. juni, Niels født 1776 i Farre og døbt 18. februar samt Jørgen født 1778 og døbt 9. august. Sønnen Jørgen var den legendariske Jørgen Sørensen kaldet Jørgen Greisen, der opdyrkede Løvskovlund.

Den 29. august 1779 blev Søren Nielsen begravet 54 år gammel. Anno 1780, den 4. februar havde Peder Nielsen Kok af Giern — tjenende Christen Bjerrregaard i Lyngby — og Maren Jørgensdatter, Søren Nielsens enke, trolovelse i Farre og den 19. maj blev de ægteviede.

Peder Nielsen Kok og Maren Gregersen fik 2 børn: en søn Søren født 1781 i Farre og døbt 16. april, opkaldt efter moderens første mand. Men han døde 18 uger gammel og blev begravet den 19. august. Året efter i 1782 fik de en datter Kirsten, døbt 27. oktober.

Ved folketællingen 1787 står Peder Nielsen Kok som træskomand, og ved folketællingen 1801 står han som jordløs husmand og træskomager. Ved sidste folketælling er kun datteren Kirsten hjemme.

Sporup kirkebog 1805: Den 2. december døde i Farre husmand Peder Kok, begravet den 8. december, gammel 74 år.

Sporup kirkebog 1793: Den 7. april af Farre Bye konfirmeret Maren Greisdatters børn — Jørgen og Niels.

Før stavnsbåndets ophævelse 1788 var det herregårdene, der skulle stille soldater. Efter 1788 blev Danmark inddelt i udskrivningskredse, og hvert sogn fik lægdsnummer.

Lægdsnummeret for Sporup sogn blev Silkeborg nr. 13, men 1794 blev det over hele landet lavet om, og Sporup kom da til 4. udskrivningskreds, Aarhus nr. 46, som er bevaret op til vor tid. Indtil 1848 var det kun bøndersønnerne, der skulle være soldater, men 1848 kom almindelig værnepligt.

Lægdsrullen 1789: Søren Nielsens søn Jørgen født i Farre, 10 år gammel, tjener i Mølgaarde.

Lægdsrullen 1800: Jørgen, 20 år, 61½ tomme høj (=161 cm.) (dengang var de værnepligtige meget mindre end i dag) landsoldat 1801 ved det 2-det Jydske Infanteri-Regiment 5 - 87.

Jørgen Greisen lå 7 år soldat ved garnisonen i Rendsborg, dog havde han orlov een gang om året.

Soldaternes påklædning ved Infanteri-Regimentet var dengang: Chakot, hestehårs halsbind, 2 par benklæder (hvide) et par af klæde og et par af ravndug, rød trøje (kaldet kjole) sort kalvekros, sorte støvletter, kappe, et par sko med træsåler, sort krave med hvide kanter og hvide knapper, soldaterhuerne var sorte, hvidt læderkrydsbandoler, kalveskindstornystre, patrontaske, feltflaske og brødpose. Hovedvåbnet ved infanteriet var den glatløbede musket model 1774 med kühlisk lås og døllebajonet.

Dog slap Jørgen Greisen fri for at komme med i krig. Derimod kom 3de Jydske Infanteri Regiment med i Auxiliær-korpset, først under kaptajn C.F. Kirchheiner senere under oberst Castonier, og kæmpede i Tyskland for undermåleren Napoleon Bonaparte og hans afstumpede krigsgalskab.

I lægdsrullen 1806 er Jørgen Greisen, 29 år 61½ tomme (=161 cm), 1809 udtjent, husmand paa 1 fjerdingkar 2 album hartkorn med egne heste og plov efter skjøde tinglæst 14. marts 1811 og attesteret sessionen 1812.

Sessionen 1813: Endnu plovdrivende husmand efter attest, udtjent 1810. Han var på session endnu 1814, 1815 og 1816, da han var 38 år. De ville ikke helt slippe ham.

Dengang kunne bøndersønner, der fæstede gårde eller blev selvejere slippe for militærtjeneste. Det samme gjaldt gammelmandssønner, sjældent gammelkonesønner, da enken i reglen overdrog gården til sønnen. Jørgen Greisen har dengang været i fuld gang med at opdyrke Løvskovlund, som man kan læse om i Frijsenborg-Faurskov Birks Landboforenings festskrift 1938 samt Røgen-Farre Lokalarkivs årsskrift 1991.

Broderen Niels Sørensen Gregersen gik det helt anderledes.

Lægdsrullen 1800: Niels, 22 år, Reserve Tambour 1803 ved Øst Jydske Landeværns Regiment 1. Batallion 3. Compagnie.

Lægdsrullen 1804: Niels, 25 år, har været afgivet til 136 lægd, men kommen tilbage og bliver her stående efter 1805. Men nu opstår der noget ejendommeligt. Sessionen 1806, udygtigheds pas, tåbelig efter attest, tåbelig efter mandskabets vidnesbyrd beviser 1810 med eds tilbud. Kasseret.

Niels Greisen blev først taget til reserve tambour. Tjente derefter ved lægd 136 (Lading sogn) og blev så erklæret for tåbelig 1810. Han har åbenbart ikke villet være med i undermåleren Napoleons dumme krige, så hellere blive erklæret for tåbelig.

Hjelmslev-Gjern Herreders Skøde og Panteprotokol 1820-21:

Tingdagen anno 1820, den 18 maj.

Jeg underskrevne Niels Sørensen Gregersen, boende paa Farre Hougaards Heede i Sporup Sogn, Giern Herred, Aarhus Amt tilstaar og hermed vitterliggør, at være skyldig til Welagte Peder Pedersen Lyngholm i Farre den Summa 60 Rigsdaler Sølv, skriver Tresindstyve Rigsbankdaler Sølv, hvilken Kapital jeg ei allene lover og forpligter mig til skadesløs at betale efter et halv Aars Opsigelse fra enten af Siderne lovlig er bleven Opsagt, men endog saalænge samme hos mig er indestaaende, deraf at erlægge Aarlig, Lovlig Renter hvert Aars Junii Termin god Betalingstid. Paa det at Kreditor kan være desto sikkere hos mig og Arvinger for Kapital og Renter samt derved medgaaende Omkostninger, pantsætter jeg hermed med første Prioritetsret det mig tilhørende og iboende Jordløs Huus samt hvad Ind- og Udboe jeg nu er ejende eller eiende vorder, hvilke herved skal være bemeldte Peder Pedersen Lyngholm et fast og urykkeligt første Prioritets Bankopant, indtil han for Kapital, Renter og Omkostninger er Skadesløsholden. Skulle Renterne til den bestemte Tiid ei blive betalt, skal Kapitalen uden nogen Opsigelse være forfalden til Betaling. —

Til Witterlighed haver jeg formaaet tvende Mænd at underskrive.

Niels Sørensen Gregersen Farre den 11. december 1819.

Til Witterlighed: Peder Høyer — Anders Jensen.

Læst inden Hjelmslev-Gjern Herreders Ret den 18. maj 1820 og i Panteprotokollen indlemmet, da Pantsætteren mangler tinglæst adkomst, kan ingen Attest gives, om og hvorvidt det Pantsatte er forhæftet.

Blichfeldt.

Men Niels Sørensen Gregersen skulle også have en kone.

Sporup Kirkebog 1819: Ægteviede 27. november i Kirken: Niels Sørensen, Selvejer i Farre Hede, 42 Aar gammel til Anne Jørgensdatter, Enke, 49 Aar i Farre Hede. Attest fra Skifteretten af 24. november 1819 — Forlovere: Peder Høyer og Peder Sørensen.

Anne Jørgensdatter var født 1770 i Sall ved Hammel, men ikke indført i kirkebogen. Datter af Jørgen Pedersen og Maren Mogensdatter.

Haurum kirkebog 1800: den 12. januar død Jørgen Pedersen i Haurum, gammel 78 år, begravet 19. januar.

Hammel kirkebog 1820: død 26. maj, begravet 31. maj, Maren Mogensdatter, enke efter afgangne Jørgen Pedersen i Haurum, 83 aar gammel.

Brabrand kirkebog 1794: den 6. Julii trolovede Ungkarl Peder Olesen af Borum, og Pige Anne Jørgensdatter af Gjellerup. For alt hinderligt i dette Egteskab cavere og Underskrevne: Rasmus Jensen — Søren Mortensen. Ægteviede den 7. November 1794.

Peder Olesen og Anne Jørgensdatter fik 5 børn:

- 1) Jørgen Pedersen født i True, døbt 9. marts 1796 i Brabrand.
- 2) Ole Pedersen født 4. februar 1799 i Haurum. Han døde 13. februar 1799 og begravet 17. februar, 9 dage gammel.
- 3) Dorthe Pedersdatter, født 6. juli 1802 i Grølsted, død 14 dage gammel og begravet i Skorup.
- 4) Christen Pedersen, født 1. juli 1804 i Grølsted, død 3 dage gammel.
- 5) Dorthe Marie Pedersdatter, født 28. december 1807, død 2 dage gammel i Grølsted.

Ved folketællingen 1801 bor Peder Olesen, 46 år gammel, Anne Jørgensdatter, 30 år gammel og deres søn Jørgen Pedersen, 5 år gammel i Grølsted, Skorup sogn. Peder Olesen er da byens hyrde og jordløs husmand.

Skorup Kirkebog 1818: død 7. august, begravet 12. august, Peder Olesen, Røgter ved Skovladden, 68 år.

Om Anne Jørgensdatter også har ombragt sin første mand, vides ikke, men derefter er det, at hun blev gift med Niels Sørensen Gregersen.

Sporup Kirkebog 1820: død 17. april, begravet d. 23. april, Niels Sørensen, Selvejerhusmand i Farre Hede, 42 år. Mistænktes, at være forgivet af hans Kone, som i Juni måned hængte sig i Arresten i Århus.

Hjelmslev-Gjern Herreders Justitsprotokol 1820-1822:

Fredagen d. 28. April 1820, kl. 11 Aften blev en Extraret nedsat af den ordinaire Dommer og Skriver i Pastor Jessens Huus i Røgind i Overværelse af Witterlighedsvidnerne Gaardmand Mads Sørensen i Røgind og Hans Jessen, Tjenestekarl hos Købmand Rasmus Wæng i

Skanderborg, hvilken sidste karl havde kjørt Dommeren hertil for at optage Forhør i Anledning af Stiftsamtets Skrivelse af Dags Dato, som Dommeren havde modtaget paa sin Bopæl i Skanderborg Dags eftermiddag kl. 4.

Bemeldte skrivelse, som er paategnet Promonona til Stiftsamtmanden, blev tilligemed en Skrivelse fra Pastor Hr. Jessens af Gaars Dato acteret. Sognepræsten for Røgind og Sporup Johan Jessen fremstod og forklarede paa Tilspørgende som følger: Den afdøde Niels Sørensens Moder Maren, som han i Gaar meddelte sacramentet har fortalt ham, at hun var hos sin Svigerdatter, da hendes Søn var død, og bød da Svigerdatteren hende et Stykke Kage med de Ord: "Ød det, det er noget som Niels levned." Hun spiste det uden Mistanke, men befandt sig strax saa ilde, at hun maatte lade sig ledsage bort, og blev hun strax derefter overfalden af en voldsom Brækning, der vedvarede Dagen igiennem saaledes, at der kom Blod op. Hun klagede derhos over, at hun tabte Følelsen i Fingre og Tæer.

Deponanten forklarede videre, at den afdødes Broder Jørgen Sørensen har fortalt ham at han saa, at det af hans Moder Opkastede blev udføjet i Gaarden, og at der strax efter fandtes 2-de døde Høns. Deponanten erindrer ikke af det ham fortalte, om den afdødes Moder blev ført til sit eget eller til Jørgen Sørensens Bopæl. Jørgen Sørensen har fremdeles fortalt Deponanten, at han gav sin Moder løs Malt, og angav som Grund dertil, at hun altid har holdt af denne Drik. Endvidere har han fortalt Deponanten, at en Ladefoged paa Skovliden har udladt sig med, at Ane Jørgensdatters forrige Mand ligeledes pludselig skulle være død. Deponanten har ogsaa talt med den i hans Skrivelse nævnte Peder Lyngholm, som har fortalt at han og den ligeledes i Skrivelsen nævnte Peder Willumsen Dagen førend Niels Sørensen døde, var samlet hos denne i Anledning af, at Jørgen Sørensen ville udsætte noget Jord af sin Lod til Broderen Niels, og at Niels var karsk, da de kom paa hans Bopæl. Jørgen Sørensen var ikke strax tilstede; men blev hentet af sin Broder Niels. Denne sidste gik strax efter ind i et andet Værelse, hvor hans kone fulgte ham. De andre Personer gik imidlertid ud paa Marken, hvorefter de hører, at Konen Ane Jørgensdatter kom i Døren 2de Gange og seer efter dem, og efter at hun sidste Gang var gaaet ind, kom hun endnu en tredje Gang ud, gik hen til dem og sagde: Nu er Niels bleven saa syg, at han maaske næppe lever til i Morgen. De gik derpaa ind, og spurgte til hans Befindende, hvortil han svarede, at han var meget syg.

Deponanten har endvidere hørt, men han kan ikke opgive af hvem, at Ane Jørgensdatter skal have udladt sig med, at naar der bliver Spørgsmaal i denne Sag, ville hun veed fragaae, at hun havde givet sin Svigermoder

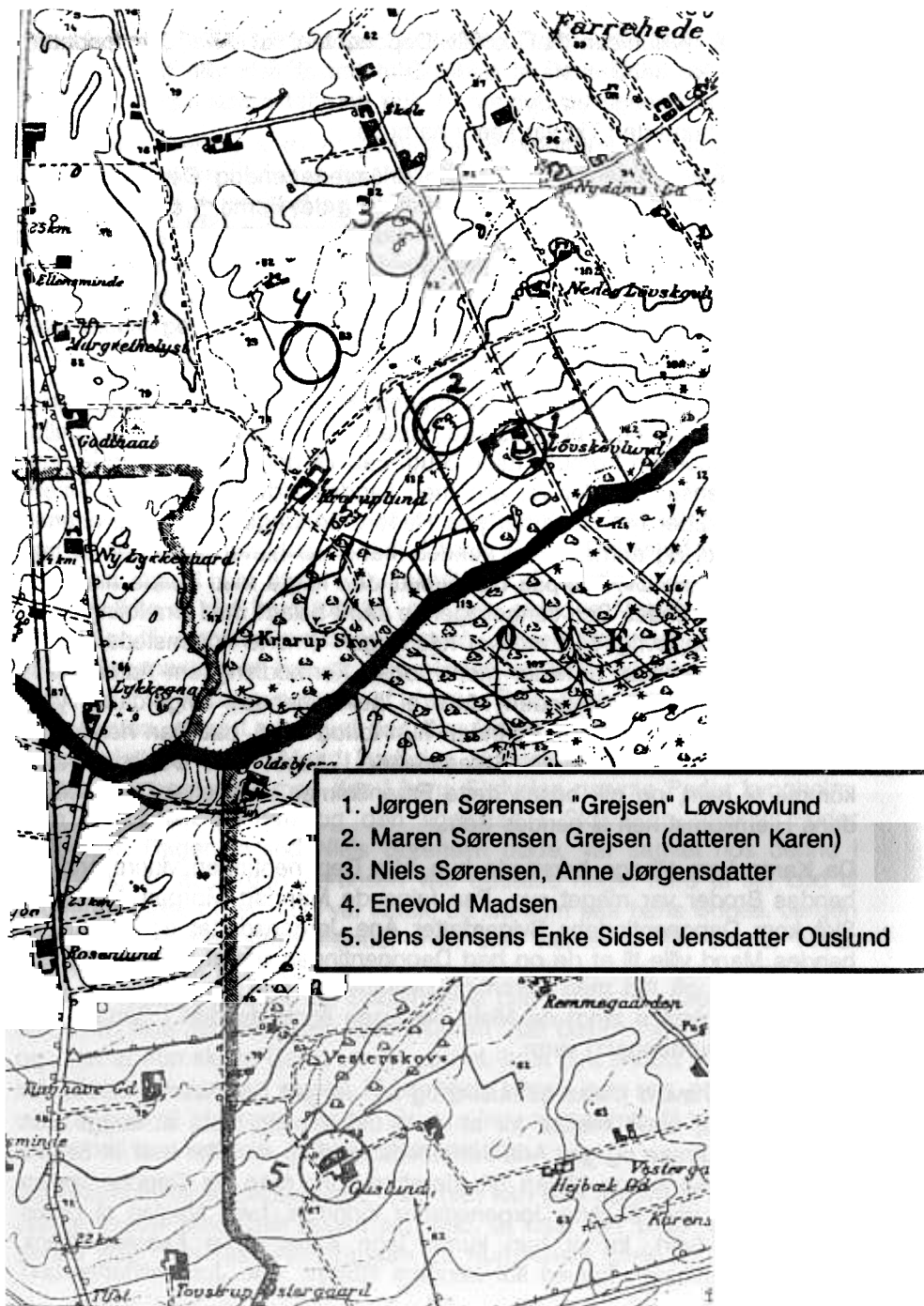
Kage. Peder Willumsen har fortalt Deponanten, at Ane Jørgensdatter nogle Dage før hendes Mand døde, talte om at hun ville til Landsbyen Zeuthen for at besøge en Svoger, at hun derefter havde været borte i 2 Dage, og at hun i den Tid var seet i Aarhus.

Paa Dommerens videre Tilspørgende erklærede endog Deponanten, at han ikke har nogen umiddelbar Kundskab om det Forhold, der har fundet Sted imellem Niels Sørensen og hans Hustru, men ifølge Jørgen Sørensens Sigende skal hun have været meget stædig imod den afdøde og klagede over, at han kunne spise mere i een Dag, end han kunne fortjene i 8te. Deponanten har holdt sig iøvrigt til sin Skrivelse og vidste intet videre at forklare.

Retten begav sig derefter til Huusmand Peder Nielsens Enke Maren Jørgensdatter, der boer et Huus paa Farre Hede. Hun befandtes Sengeliggende men med sin Fornufts fulde Brug. Paa Tilspørgende forklarede hun, at Ane Jørgensdatter, der var givet med hendes afdøde Søn Niels Sørensen, og hun boer i et Huus her paa Heden, Søndagen den 16de dennes kom til hende, og anmeldte, at hendes Mand var bleven saa slæt, at hun frygtede for hans Liv, hvorpaa Deponentinden fulgte med hende hjem, og fandt hun da hendes Søn sengeliggende samt beladt med Brækning, men han udstod sig iøvrigt ikke med at føle nogen Smerte nogensteds eller at føle Lamhed ligesom ei heller ment nogen Formodning om Aarsagen til hans Sygdom. Deponentinden hørte ei heller hendes Svigerdatter ytre nogen Formodning derom. Forinden hun forlod ham, bad han hende om at lade hans Søster Karen Sørensdatter i huset hos Deponentinden komme til ham, og gik ogsaa dette Fruentimmer strax efter Deponentindens Hjemkomst hen til hendes Søn.

Da Karen kom tilbage berettede hun ikke Deponentinden videre end, at hendes Broder var meget syg. Paa følgende Mandag Morgen omtrent 7 Slet kom Deponentindens Svigerdatter Ane Jørgensdatter og meldte, at hendes Mand ville til at dø og bad Deponentinden om at komme derned, hvorpaa hun gik did med Karen og ovenmeldte Ane Jørgensdatter; men ved deres Ankomst fandt de Niels Sørensen liggende død i Sengen, og var han endnu dengang varm.

Huusmand Enevold Madsens hustru og do. Jørgen Sørensens Hustru, der bor strax ved, bleve hentet, for at være behjælpelig med, at lægge den Afdøde paa Straae og gav Ane Jørgensdatter dem derefter hver et Stykke Brød. De 2 Koner og Karen gik derefter bort; men da Deponentinden ville have at vide af Ane Jørgensdatter forinden, hvor Nøglen til deres Faarehuus (var), for at hun kunne lade Karen drive Faarene hjem, blev Deponentinden herved lidt længere tilbage. Ane Jørgensdatter bød

saasnat de 2 Koner og Karen var ude af Døren, Deponentinden et stykke Pannekage, hvori der var et Stykke Rullepølse, og hentet Ane Jørgensdatter dette i Stuen her Siden af Samt forgav, at det var noget hendes afdøde Mand havde levnet. Deponentinden gav sig strax til at spise deraf, og hørte imidlertid Ane Jørgensdatter sige, at hun ville lægge Nøglen til Faarehuset paa Bielkehovedet ved Døren, hvor Karen imidlertid ikke skal have truffet den om Aftenen.

Deponentinden blev, da hun var kommet noget fra Huset saa slæt, at hun ikke kunne gaa hjem, men maatte ty til sin søn Jørgen, der bor et Par Bøsseskud fra Ane Jørgensen, og blev der overfalden saavel af Diare som af Brækning i høji Grad. Om Jørgens Høns aad noget deraf, ved hun ikke; men en Høne skal være død samme Dag hos Jørgen. Deponentinden blev derpaa fulgt hjem og continuerede Brækningen den Dag. Siden har den vel ophørt; men hun har nu i nogle Dage saa godt som ganske følesløs i Hændeme og Fødderne og slemme lige til Knæet. — Om der har været noget Gift lagt i Pannekagen eller Brødet og Brændevinet, hun nød hos sin Svigerdatter weed hun ikke; men hun havde intet nydt den ommeldte Mandag forinden hun kom til sin Svigerdatter, og mærkede ikke til nogen Upassenhed forinden hun havde nydt Kagen. Deponentinden er endnu meget betaget af Lamhed i Hænder og Been, men har løvrigt ingen Smerter og er, som man kaldet det, benærværende Tid Hjertefrisk. Hun har ingen Læge faaet. Hun forklarede endnu, at hun ikke kunne see noget usædvanligt paa hendes Søns Lig. Han har været gift med Ane Jørgensdatter siden sidste November Maaned, og veed hun ikke rettere end, at de har levet i god Forligelse. Om hendes Søns Kone har været fraværende forinden Mandens Død, weed hun ikke.

Da hun intet videre vidste, at forklare, forføjede Retten sig til Ane Jørgensdatter, den afdøde Niels Sørensens Enke. Hun forklarede paa Tilspørgende, at hendes Mand døde Mandagen den 17de dennes Kl. omtrent 7 om Morgenen, imedens hun var hos hans Moder, for at hente hende hid. Den foregaaende Søndag Morgen havde hendes Mand, som i lang Tid har lidt af Brystsye, klaget sig over Hovedpine, og blev han meget slæt længere op ad Dagen, da Peder Willumsen med flere var hos ham. Ommeldte Dag havde han ikke nydt andet end noget Søbemad bestaaende af lidt Kyd, Gryn og Vand kogt tilsammen. Da han om Søndagen var gaaet Sengs, brækkede han sig 2 Gange og gav hun ham derfor lidt Mælk, som hans Søster Karen hentede hos Huusmand Enevold. Om Natten gav hun ham Øl, og paastaar Deponentinden, at han, nemlig den Afdøde, ikke om Søndagen eller om Mandagen har nydt andet end det af hende her omfklarede. Efterat den Afdødes Moder, Søsteren Karen, Enevolds Kone og Jørgen Sørensens Hustru havde været Deponentinden behjælpelig

med at lægge hendes Mand paa Straa, gav hun dem hver et Stykke Brød. Paa Spørgsmaal om de ikke erholdt andet, svarede hun vedblivende nej. Hun blev foreholdt Maren Jørgensdatters Forklaring, hvorefter hun har givet denne Kage og advaret om nøje at erindre sig, hvad der er foregaaet; men hun benægtede paa det bestemteste, at have havt Kage i sit Huus i den sidste Maaned eller at have budet den Afdødes Moder saadant — Ligeledes nægtede hun, at have havt Rullepølse i sit Huus den sidste maaned.

Paa yderligere Tilspørgende erklærer hun, at hendes Mands Moder forlod hende tilligemed de andre. Uagtet hun gjentagne Gange blev formanet til Sandheds Følge, vedblev hun dog saavel foranstaaende, som at benægte, at Maren Jørgensdatter skulle have faaet Kage af hende, og benægter hun derfor med yderligere, at denne Kone fik andet end et Stykke Brød som de øvrige. Retten forføjede sig igen til Maren Jørgensdatter, og lod den afdøde Niels Sørensens Enke bringe did, efter at hendes Huus var behørig tillukket. Hun blev nu konfronteret med Maren Jørgensdatter; men uagtet denne i hendes Paahør gjentog aldeles uforandret sin Forklaring vedblev dog Niels Sørensens Enke, at benægte, at have givet førstnævnte Kage eller at have havt Kage i sit Huus i flere Uger. Maren Jørgensdatter erklærede paa tilspørgende, at hun naar paa fordring sig til med sin Salighedsed at bekræfte Sandfærdigheden af hendes i Dag aflagde Forklaring.

Derefter forføjede sig Retten igjen til Røgind Præstegaard, hvorhen ogsaa Ane Jørgensdatter blev bragt. Hun blev paany for Retten fremstillet og formanet til at sige Sandhed; men hun vedblev ved sit Forrige, og nægter ligeledes, at have givet sin afdøde Mand Kage eller at være vidende om, at han har faaet den af andre. Hun blev udvist. Huusmand Enevold Madsens Hustru Bodil Jensdatter paa Farre Hede mødte og forklarede paa tilspørgende og under eeds Tilbud, at den afdøde Niels Sørensens Søster Karen Søndagen den 16 dennes kom ind til hende og fik noget Mælk til sin Broder, der efter hendes Opfattelse var meget syg. Den paafølgende Mandag Morgen blev Deponentinden anmodet af Maren Jørgensdatter om at hjælpe til med, at lægge hendes Søn paa Straa, det Deponentinden tilligemed Jørgen Sørensens Hustru og hans Søster Karen hjalp med. Den afdøde var endnu varm, da Deponentinden kom hid. Efter at være bleven færdige gav Ane Jørgensdatter dem hver et Stykke tørt Brød. Videre erholdt ikke; men Deponentinden saa fra Stuen, at der i det tilstødende Kammer laa et sort Grydelaag med et Stykke Meelpandekage paa.

Om det blev givet til nogen veed hun ikke, som hun ei holle erinden om Maren Jørgensdatter gik ud med hende og de øvrige Fruentimmer eller

om hun forblev tilbage. Senere talte Deponentinden ikke med Ane Jørgensdatter før Dagen, der hun gik Begravelsen, da Deponentinden var der tilligemed et andet Fruentimmer, hvis Navn hun ikke veed. Dette Fruentimmer udlod sig med, at der var megen Tale om Niels Sørensens Dødsmaade, i hvilken Anledning Deponentinden sagt til Ane Jørgensdatter: havde du ikke givet Maren det samme Kage, havde der aldrig blevet Spørgsmaal om Mandens Dødsmaade, hvortil Ane Jørgensdatter svarede at Maren Jørgensdatter ikke havde faaet Pannekage. Angaaende Liget forklarede hun, at hun ikke kunne see noget Forskel paa dette og et andet Liig, dog var hans Nægle mørkeblaa. — Hvorledes Forstaaelsen mellem den Afdøde og hans Hustru havde været, veed Deponentinden ikke. Da hun saaledes intet videre nyt til Oplysning, blev hun dimitteret.

Derefter mødte Huusmand Jørgen Sørensens Hustru Johanne Pedersdatter boende paa Farre Hede og forklarede paa Tilspørgende og under Eeds Tilbud, at hun Søndagen den 16. dennes befandt sig udenfor Niels Sørensens Huus var dennes Hustru, da dennes Hustru sagt til de forsamlede, at hendes Mand var bleven forfærdelig syg. Deponentinden havde imidlertid seet ham kort i forvejen, og kunne hun da ikke see nogen Sygdom hos ham. Deponentinden kom den paafølgende Mandag paa Karens Begiering over til Ane Jørgensdatter for at hjælpe hende, at lægge Manden paa Straa, og saa hun da et Stykke Pandekage, omtrent af en Haands Størrelse i det Stuen tilstødende Kammer, men hun saa ikke, det blev distribueret eller hørte nogen talte om det. Da deponentinden i Forvejen med Enevold Madsens Hustru gik derfra, blev Maren Jørgensdatter tilbage, og angav at hun skulle have Besked om Nøglen til Faarehuset. Lidet efter kom Maren Jørgensdatter til Deponentinden og klaget sig saare, hvorfor hun fik først en Spølkorn Øllebrød og siden en Spølkorn sød Malt, men hun brækkede begge Dele op, og var hun ikke alene plaget med stærk Brækning men ogsaa med Diare. Hun brækkede sig saavel i Stuen som i Gaarden.

Et Par Timers Tid derefter døde en af Deponentindens Høns, der havde gaaet i Gaarden i Forvejen, og som ikke med Deponentindens Vidende havde feilet noget i Forvejen. Dagen derpaa fandtes atter en død Høne i Gaarden. Deponentinden har ikke nogen Formodning om, hvad der kan have dræbt disse Høns. — Hun forklarede videre, at Niels Sørensens Liig ikke havde nogen særdeles Udseende, dog var Næglene sorteblaa. Da hun intet videre vidste til Oplysning, blev hun demitteret.

Derefter fremstod Gaardmand Peder Lyngholm af Farre, og erklærede paa tilspørgende under Eeds Tilbud, at han, Sognefoged Peder Sørensen og Gaardmand Mikkil Karlsen Søndagen d. 16 dennes indfandt sig hos den

nu Afdøde Niels Sørensen, for at mægle denne og hans Broder Jørgen imellem om noget Jord.

Ved deres Ankomst var hverken Niels eller Jørgen der, men da Niels dog gik i Nærheden af Huset og vogtede Faar, kom han strax tilstede efter Anraab af hans Hustru, og hentede han derefter Jørgen som arbejdede i Krarup. — Deponenten saa ei dengang noget til Sygdom paa Niels Sørensen, men han forblev dog i Stuen, da Deponenten og de øvrige gik ud paa Lodden. — Hans Hustru var derimod tre gange i Døren og saa ud til dem, og sagde hun sidste Gang: Niels er bleven saa syg, jeg tror vist nok, at han dør inden Morgen. — Deponenten gik derpaa med de øvrige ind i Stuen, og da Deponenten spurgte Niels om han var syg, besvarede denne det blot med: ja. — Da han intet videre vidste til Oplysning, blev han demitteret.

Derefter fremstod Husmand Jørgen Sørensen boende paa Farre Hede og hertil paa tilspørgende under Eeds Tilbud overensstemmende med Peder Lyngholm, dog med den Forandring, at han ikke har hørt Ane Jørgensdatter den 3die Gang, hun kom ud, tale om hendes Mands Forfatning. Angaaende det med Maren Jørgensdatter den 17 April passerede forklarede Deponenten overensstemmende med hans Hustru. Han tillagde paa yderligere Examination, at hans afdøde Broder ofte klaget over, at han blev ilde behandlet af sin Hustru, og at denne især bebrejdede ham, at han spiste mere i 1 Dag, end han kunne fortjene i 8te Dage. Har selv været Vidne til Ane Jørgensdatters Skiænderi. — Endelig tillagde han paa givne Anledning, at Ladefogden ved Skovladen har udledt sig med, at Ane Jørgensdatters første Mand (Ægteskabet med Deponentens Broder er hendes 2det) ogsaa skal være død pludselig. Da han intet videre vidste at forklare blev han demitteret.

Atter fremstod Johanne Pedersdatter og tillagde sin Forklaring, at en Huusmand af Farre Hede ved Navn Enevold Madsen har fortalt hende, at han Lørdagen før Paaske saa Ane Jørgensdatter i Aarhus uagtet hun dog, efter hvad Niels Sørensen har fortalt Deponentinden og hendes Mand, havde hun som foregivet, at hun ville til Landsbyen Zeuthen.

Arrestantinden Ane Jørgensdatter blev nu atter fremholdt og foretalt Enevold Madsens Hustrus og Jørgen Sørensens Hustrus Forklaringer; men hun vedblev at benægte, at have havt Pandekager i sit Huus. Dommeren decreterede Arrest over Ane Jørgensdatters Person, tog Nøglen til hendes Huus i Forvaring, dimitterede de Afhørte og hævdede Extrarettten for i Dag.

Datum ut supra.

Jens Ditlev Blichfeldt.

Til Witterlighed: Mads Sørensen — Hans Jensen.

Anno 1820, den 1. Mai.

Continuerede Extrarettten ved den ordinaire Dommer og Skriver i Sagen contra Ane Jørgensdatter i Sognefoged Peder Sørensens Gaard i Farre i Overværelse af Vitterlighedsvidneme Gaardmændene Jens Pedersen og Peder Christensen ogsaa Peder Sølvsten kaldet, begge af Farre. Dommeren fremlagde en Skrivelse fra Stiftsamtet af Gaars Dato —

Arrestantindens Søn Jørgen Pedersen i Tjeneste hos Forpagter Hollesen paa Faurskou, Lyngaa Sogn, havde indfunden sig her og forklarede paa Tilspørgende at hans Moder Ane Jørgensdatter kom til ham Mandagen den 17 dennes og underrettede ham om, at hans Stedfader var død, samt bad ham om at komme hjem for at være hende behjælpelig med at faa ham jordet. Hun forlod ham derpaa igjen, og veed han ikke om hun gik lige hjem, men den paafølgende Onsdag, da han kom til hendes Huus laae hun til Sængs og angav at hun havde faaet Brækning, hvoraf han ogsaa fandt Spor uden for Sengen. Hun forblev sengeliggende indtil den paafølgende Tirsdag. Deponenten saa sin Stiffaders Liig og kunne han ikke derpaa opservere noget Extraordinaerd. Tirsdagen efter at han var hjemkommen spiste han en Pandekage, som han om Onsdag Aften fandt staaende paa sin Moders Kakkelovn, og som hans Moder angav hun havde faaet af Jørgen Sørensens Hustrue. Han fortærede samme Kage, hvoraf ingen havde spist før ham, heel og holden, og befandt han sig vel derefter. Deponenten har ikke seet anden Kage i sin Moders Huus, ej heller Rullepølse. Det er ham ubekendt om hun har været i Aahuus i den senere Tid. Han forklæde fremdeles, at han besøgte sine Forældre sidste Paaske, og fandt han der sin Stedfader ved tilsyneladende god Helbred. Dog er det ham bekendt, at hans Stedfader af og til skal have lidt af Brystsvaghed. Han afstod.

Derefter mødte Karen Sørensdatter den afdøde Niels Sørensens Søster og til Huse hos sin Moder Maren Sørensdatter. Hun forklarede, at hun kom i Ane Jørgensdatters Hus om Mandagen, som hendes Mand var død, og saa hun da fra Stuen, at der i et Aflukke ved Siden af laa et Stykke Pandekage af en Haand Størrelse paa et sort Trælaag, men der blev ikke talt om det. Deponentinden forlod Huset tilligemed Jørgen Sørensens og Enevold Madsens Hustruer, men Maren Jørgensdatter forblev tilbage efter Anmodning af Arrestantinden Ane Jørgensdatter at hun ville vise Deponentindens Moder hvor hun laae Nøglen til Faaehuuset. Hun afstod.

Da Dommeren havde bragt i Erfaring at Arrestantinden skulle have udladt sig for Enevold Madsens Søn Jens Enevoldsen paa Farre Heede om at hun var misfornøjet med sin Mand mødte bemelte Jens Enevoldsen 11 Aar gl. og forklæde, at Arrestantinden Ane Jørgensdatter for ca 3 Ugers

Tid siden kom til ham i Heden hvor han vogtede Faar og sagde til ham, at hun kunne ikke udholde sin Mand Niels, men at hun maatte have ham i en Krog for sig selv, da han aad mere i en dag end han fortjente i 6. Han afstod.

Derefter mødte Chirurgh Johan Henrik Schow fra Frisenborg og erklærede at han den 29 forrige Maaned efter Dommeren Assessor Blichfeldt Anmodning indfandt sig hos Maren Jørgensdatter paa Farre Heede og fandt Patienten som er 80 Aar gl, og som havde været 13 Dage syg, klagende over at hun ikke saa godt som tilforne kunne røre Arme og Been, hvorved dog Komparenten bemærkede at hverken Følesløshed i Vævene eller Bevægelse var hende formeent. Han kunne desaarsag ikke ansee at pathion Giften være hende bibragt, det samme Tilfælde kunne have sin Oprindelse af Alderdom i de første Veje, dog han ansaa for Grad af Sandsynlighed at saa pludselig opkommen Tilfælde, Blodbrækning og Durkløb, som hun efter sit Sigende skal have lidt af har sin Oprindelse af Gift.

Arrestantinden som havde været overleveret Sognefogden i Farre til Bevogtning, blev af Dommeren ved hans Ankomst funden sengeliggende, og erklærede Sognefogden Peder Sørensen at hun siden i Morges ikke have talt men lagt hen i en tilsyneladende følesløs Tilstand. — Hun kunne desaarsag ikke for Forhøret fremstilles. Stiftsphysicus Doctor Medicine Willemoes, som var kommen tilstæde, og Chirurgh Schow tager Arrestantinden Ane Jørgensdatter i Øjesyn og undersøgte hende paa det Højeste, hvorefter de erklærede, at hun maa antages at være i en krampagtig Tilstand, som remligen er foraarsaget ved Ængstelighed for Forhøret. Denne Tilstand medfører Ukarskhed uagtet Puls og Varme ere naturlige. — Ild og Vandprøver bleve desuden af Komparenterne anvendte for at afgjøre om Tilstanden skulle være simuleret men Inqvisitanden tilkjendegav ikke nogen Følelse herved. Endelig erklærede de at det er mulig denne Tilstand kunne vare i flere Dage.

Niels Sørensens Liig blev nu opgravet af Sporup Kjerkegaard af Huusmændene Niels Jensen Munk og Hans Andersen af Farre og ført til Sognefogden Peder Sørensen og følgende der envidere var tilstede, nemlig Tjenestekarl Las Lassen hos Peder Rasmussen i Farre, Gaardmand Christen Thomsen ibid, Huusmand Enevold Madsen ibid, Peder Højer ibid, Gaardmand Peder Lyngholm ibid, den Afdødes Søster Karen Sørensdatter og den Afdødes Stedsøn Jørgen Pedersen gjenkende Liiget for at være Afdøde Niels Sørensen fra Farre Hede.

Sognepræsten Hr. Jessen som ogaa var tilstede erklærede: han ikke kjendte den Afdøde saa nøje at han kan give nogen Forklaring om Liigets

Identitet. — Liget blev nu overleveret benævnte Læger, som synede samme og foretog Obduction, hvorefter de lovede skriftlig at afgive den Wissenverwertung, hvilke ikke strax kan afgives formedelst der først maa anstilles Chemiske Forsøg. — Liget blev derefter bragt tilbage til Kirkegaarden og nedstødt

Derefter mødte Jørgen Sørensens Hustrue Johanne Pedersdatter som igen forklærede, at den 1st Høne som blev syg slagtede hun og blev den derefter spist i hendes Huus uden nogen slemme Følger. Den var iøvrigt blaaagtig i Kjødet uagtet dog Blodet kom af den. Den anden Høne fandt de død og blev den nedgravet i deres Mødding. Denne, som hun hidbragte, blev overdraget til Lægernes Undersøgelse.

Jørgen Pedersen fremstod atter og erklærede paa given Anledning, at han indtil sidste Efteraar har været i lære hos en Smed navnlig Søren Bek paa Tangen i Aarhuus, men denne Smed gav sig ikke af med Heste længere, ellers var Deponenten uvidende i Besiddelse af Gift. Deponentens Fader Peder Olesen døde for 1 Aar siden efter at han havde lagt syg i 24 Timer, men Deponenten var den Tid ei hjemme, eller veed af hvad Sygdom han døde. Deponenten har ligedes 3 Sødskende døde, men han var da saa liden at han aldeles ikke kan give nogen Oplysning derom, han blev demitteret.

Chirurgh Schow paatog sig at have det fornødne Tilsyn med Inqvisitinden Ane Jørgensdatter. Retten begav sig derefter til Inqvisitindens Hus paa Heden for at undersøge samme, hvilket Dommeren ei fandt raadeligt at udsætte indtil Inqvisitinden selv kunne medfølge, da bemeldte Huus ligger eenligt. Hendes Køkkentøj blev nøle efterset, men der fandtes ikke levninger af noget. Ligeledes blev hendes Gemmer og Huusets Leilighed efterset og deraf udtaget et Stykke Raad, 1 Stykke Plaster, 2 Stykker efter anssende Svovl, 2 smaa Stykker efter Anseende Plaster, nogle Medicamenter, 1 Flaske med Kamfer, 1 Æske med noget Rod l, eller fandtes Intet Mistænkeligt, hvorefter Huuset igjen blev tillukket. Sognefoged Peder Sørensen som var med Følge hertil for at assistere ved vissitationen blev paalagt og erklærede sig villig til at beholde Inqvisitinden hos sig indtil Lægen i Morgen eller Overmorgen afgiver sin Betænkning om hun kan transporteres til et Hospital. — Obentlig bemærkede Dommeren at det af Lægerne i Legemet fundne Fluridum under behørig Forsegling var overdraget Stiftsphysikus. Extraretten blev saaledes her i Dag hævet efter at de afhørte Deponenter vare demitterede.

Datum ut supra

Blichfeldt.

Til Witterlighed: Jens Pedersen — Peder Christensen.

Anno 1820, d. 13 May.

Blev en Extraret sat paa Dommerens Bopæl i Skanderborg i Overværelse af Vitterlighedsvidnerne Søren Jensen og Laurs Mathiasen, hvor de continueret Forhøret over Arrestantinden Ane Jørgensdatter som sidst afvigte Løverdag blev indlagt paa Hospitalet her i Byen og først nu for Retten igen tages under Examination. Arrestantinden blev fremstillet og formanet til Sandhedsfølge, hvorefter hun nu forklarede at hendes afdøde Mand Niels Sørensen Løverdag Aften før han døde kom hjem med et Stykke Pannekage som han spiste af, og gav hende et Stykke, men hvoraf hun den Aften intet nød saasom hun alt den Gang have spist sin Nadver. Efter at hun flere Gange havde gjentaget dette forandret hun det nu derhen, at hun tog en Bid af Kagen og glemte det øvrige. Baade hun og hendes Mand bleve Natten derpaa overfalden med Brækning men Ingen af dem fattede Mistanke til Kagen. Hun spurgte ikke den Afdøde om, hvor han havde faaet Kagen, og er det hende til dette øjeblik ubekjendt hvem der har givet ham denne. Der var Rullepølse i denne Pannekage. Det Stykke hun erholdt af sin Mand glemte hun og gav det den paafølgende Mandag til hendes Svigermoder der efter hendes Paastand selv bad hende om det.

Paa Spørgsmaalet om hvorfor hun saa før har benægtet de af hende i Dag tilstaaede Omstændigheder, svarede hun først, at hun var bleven forvirret ved Dommerens Ankomst i hendes Huus, men da hun hertil blev forehølt at hun under det første Forhør, gjentagne Gange var paamindet om nøje at erindre sig de omspurgte Omstændigheder erklærede hun at hun havde staaet i den Formening at hun ikke hehøvede at udsige noget om Kagen da hun ikke havde budt sin Svigermoder noget deraf da denne derimod begjærede Kagen af hende. Uagtet hun blev foreholdt at det kun maa ansees som Udflugt saavel i Følge Sagens Natur som Indholdet af fornævnte Forhør, vedblev hun dog med Halstarrighed sit Anbragte. Hun forklarede videre at hendes Brækning Natten mellem Løverdag og Søndag ophørte efter en kort Tids Forløb. Som dette efter at være gjentaget flere Gange af Arrestantinden var tilført forandrede hun det nu derhen at hun syg i samfulde 8 dage efter at hun havde nydt den omforklarede Bid Kage.

Hendes Mand befandt sig ogsaa ilde ligefra ommeldte Løverdag Aften til sin Død. Komparentinden var gaaet til Sængs da hendes Mand om Løverdag Aftenen var hjemme men hun ved ikke hvad Klokken da var. Som idet hun erindrede havde han Ingen i Følge med sig. Fremdeles forklarede hun paa Tilspørgende at hun var i Aarhus sidst afvigte Paaskehelligdage og var hende Ærinde der at hente hendes Søns Amtspas fra

Smeden Søren Bek, hos hvem han havde været i Lære, men da det først skulle paategnes paa Amtscontoret lod hun det blive hos Smeden. Fremdeles havde hun i Sinde at sy et Brokbind til hendes Søn hos et Fruentimmer ved Navn Ane Stoels man da hun forglemte at tage Tøi med til Fabricationen kom hun ikke til ommeldte Ane Staals hvis Bopæl hun iøvrigt endnu er uvidende om. Da dette var tilsagt, bemærkede hun, at det var Fredagen før Paaske, hun tog til Aarhus og tog hun igien hjem om Løverdagen. Natten imellem Fredag og Løverdag laa hun i Landsbyen Hasle hos en Enke, der bor yderst i Byen, men hvis navn hun ikke veed. Aarsagen hvorfor hun henvendte sig til denne Kone om Nattelage var at hendes Søn har været Kjæreste med en Pige der tjener herved. Hun nægter at have været andre Steder i Aarhus end hos Søren Bek, derimod erindrer hun nu, at hun paa Veien did ogsaa var i Zeuthen og besøge sin Sødster Bodil Jørgensdatter gift med Huusmand Mads Jensen. Samme Dag som hendes Mand var død, gik hun hen til hendes Søn og anmeldte Dødsfaldet for ham, hvorpaa han kom hjem om Tirsdagen og forlod hende igien efter Begravelsen. I den Mellemste Tid som hun var hos sin Søn og til han igien forlod hende laa hun syg. Hun paastod, at det er hende aldeles ubekjendt, om hendes Søn havde faaet Pannekage i hendes Huus. Hun blev endelig foreholdt Jens Enevoldsens Forklaring; men hun benægtede samme.

Da det slutteligen blev hende betydet, at det ikke er rimeligt, at hun ikke skal have spurgt sin Mand om hvor han har faaet Pannekagen fra, erklærede hun blot, at hun ikke spørger om Alting. Hun blev igen overdraget til Vagten paa Sygehuset og Extraretten for i Dag hævet.

Blichfeldt

Til Witterlighed

Søren Jensen
med ført Pen

Laurs Matthiasen
med ført Pen

Anno 1820 d 16 May.

Samme Dag continuerede Extraretten i Sagen contra Arrestantinden Ane Jørgensdatter. Hun blev for Retten fremstillet og paamindet om at følge Sandhed, men hun vedblev sit Forrige og benægter at have givet enten sin afdøde Mand Niels eller sin Svigermoder Gift. Hun paastod ogsaa at det er hende ubekjendt hvor hendes Mand kom fra om Løverdag Aften eller hvor han havde været.

Hun forklarede ad generalia at hendes Navn er som anført Ane Jørgensdatter er 60 Aar gammel, født i Sall ved Frijsendahl, døbt i Sall Kirke. Hendes Forældre var Jørgen Pedersen og Maren Mogensdatter ernærede

sig ved Dagleje. Hendes Fader er død for over 20 Aar siden, men hendes Moder lever saavidt hun videndes, og er til Huse hos sin Broder Huusmand Christen Jørgensen paa Hammel Hede. Komparentinden kom ud at tjene i sit 10de Aar hos Huusmand Rasmus Kande i Borum, derefter tjente hun Gaardmand Søren Pedersen sammesteds i et Aar, Møller Niels Tinning i Terp Mølle ved Borum i et Aar, Skovfoged Hans imellem Frijsendahl og Haurum lige saa længe, hvorpaa hun igjen kom til Rasmus Kande hvem hun før havde tjent i et Aar, og tjente hun ham saa den Gang lige saa længe. Derefter tjente hun Gaardmand Jens Rask i Gielserup i et Aar. Hun var derefter hjemme for at lære at væve i nogle Aar og blev derefter givet da hun var 24 Aar med Tjenestekarl Peder Olufsen og forrettede Præsten i Aarslev Vielsen, derefter boede de hos Peder Kieldsen i Aarslev i et Aar, hos Jens Gravgaard i True i et Aar, hos Rasmus Mogensen i Haar ½ Aar, hos Enken Zidsel i Sandbye i et Aar, hvorefter de tog hjem til Komparentindens Forældre i et Aar og ernæret de dem i ald denne Tid ved Dagleje, derpaa tog de igjen til Sall og opholdt dem en Vinter i Byens Smedehuus og ernærede dem imidlertid som forhen ved Dagleje. Derfra tog de til Faarvang hvor de boede i et Hyrdehuus en Sommer og levede af at vogte Byens Qvæg. Derfra tog de til Grølsted, hvor de boede i mange Aar, men Tiden kan hun ikke bestemme. De vare til Huse dels hos Søren Overgaard dels hos Christen Snedker og dels hos Rasmus Sørensen, og ernærede de dem ved Dagleje. Derfra tage til Skovladen ved Søbyegaard og tjente Ladefoged Peder Præst, hendes Mand i 13 Aar og hun i 9½ Aar, thi hun opholdt sig den øvrige Tid i Grølsted hos Rasmus Sørensen.

Paa Skovladen døde hendes Mand Peder Olesen af Kolik efter 3 Dages, og er det nu 3 a 4re Aar siden. Med denne Mand har hun faaet 5 Børn af hvilke det 1ste der endnu lever blev født i True, det andet der blev født hos hendes Forældre, der da var fløttet til Haurum døde 8te Dage gammel og blev begravet paa Haurum Kirkegaard, dets Navn var Ole. De andre 3 børn bleve fødte død hos Søren Overgaard og Rasmus Sørensen i Grølsted. Hun tjente derefter paa Skovladen hvor hun blev kjendt med Niels Sørensen der tjente sammesteds og blev hun givet med ham i November Maaned forrige Aar. Hun ejede ikke mere end en Kiste og et Skab og maatte hun klæde ham. Nu forandrede hun sin Forklaring derhen at hun medbragte noget over 20 rdl. ved Hielp af hvilke de med Tilskud af hendes samlede Penge, betalte Gaardmand Peder Lyngholm 60 rdl. for det Hus paa Farre Hede som hun sidst beboede og skulde et ændnu til Peder Lyngholm fornævnte 60 rdl. Hendes Mand har siden hun ægtede ham ikke fortjent mere end 5 Skæppe Korn hos Søren Snedker i Sporup, thi han var, som hun udtrykker sig, ikke som han skulle være, men et sølle

vanvittigt Menneske. Paa Spørgsmaal om hvor han havde arbejdet sidst svarede hun, at han var snart hos een, snart hos en anden og opgav hun blandt disse Peder Enevoldsen og Svingelmanden paa Heden samt Enken paa Gaarden Overkat. Han spiste ikke hjemme uden om Søndagen, og paastaar hun at han ikke spiste overordentlig meget. Hun var derfor godt fornøjet med ham, uagtet dog flere som Svingelmandens Kone og Peder Præst har sagt til hende, at de vidste hvad hun ville med ham. Hun paastod han har været sygelig hele Vinteren. Hun nægter før at have været tiltalt eller straffet. Hun blev igjen overleveret til Vagten paa Sygehuset. Forhøret udsat og Extrareppen hævet.

Datum ut supra

Blichfeldt

Til Vitterlighed: Søren Jensen — Laurs Mathisen

Anno 1820 d 23 Maji

Blev Forhøret continueret over Arrestantinden Ane Jørgensdatter i Overværelse af Stokkemændene Laurs Mathisen og Jens Boes. Doctor Medicin Willemoes og Chirurg Schows visum cepertum samt en Requisition fra Førstnævnte til Apotheker Køster og dennes Paategning begge af 2de dennes blev acteret.

Arrestantinden blev for Retten løs og ledig fremstillet og formanet til Sandhed at Følge, men hun vedblev at nægte at have givet sin Mand Gift eller Kage. Nu benægtede hun ogsaa at have givet den gamle Kone Maren Kage eller er vidende om at denne skulle have faaet sligt. Efter at hun flere Gange havde gjentaget denne Benægtelse, blev hun foreholdt hvad hun sidste Tøgttag har tilstaaet hvorpaa hun først nægtede at have afgivet en saadan Forklaring men tilstaaer dog nu igjen at det forholder sig rigtig at Maren fik Kage i hendes Huus. Som dette var tilført fragik hun det igjen, men erklærede dog nu at det vel er naturligt at Maren har faaet et Stykke kage som Niels levnedes men hun saa ikke Maren tage det, Thi Komparentinden gik ud af Stuen med de andre Fruentimmer og lod Maren blive ene tilbage. Hun gik nemlig ud for at drive sine Faar ud paa Marken. Hun blev foreholdt at denne Deel af hendes Forklaring ogsaa staar i Modsigelse med hvad flere Deponenter have udsagt, men hun vedblev ikke destomindre samme.

Da Komparentinden kom tilbage fra Marken var Maren Jørgensdatter endnu i Stuen men gik strax derpaa. Hvorfor Maren Jørgensdatter blev tilbage veed Komparentinden ikke. Hun paastaar nu at saavel Maren som Jørgen Gregersen har udladt dem med at Komparentinden skulle have faaet Kage hos Huusmand Jørgen Larsen, som bor imellem Røgind og

Farre men dette er ogsaa usandhed. Hun blev igjen overleveret til Vagten paa Sygehuset. Forhøret indtil videre udsat, og Extraretten hævet.

Blichfeldt

Til Witterlighed: Lars Mathiasen - Jens Boes

Anno 1820 d 31 May.

Kontinueret Extraretten i Sagen contra Arrestantinden Ane Jørgensdatter i Overværelse af Witterlighedsvidnerne Søren Jensen og Lars Mikkelsen. Arrestantinden blev for Retten fremstillet fri for Baand og Tvang og formanet til Sandheds Udsigende; men hun vedblev med Halstarrighed sit Forrige, uagtet hun blev foreholdt, at mange mod hende talende Omstændigheder. Hun blev igen overleveret til Arresten. — Dommeren anmærkede at samtlige afhørte og opgivne Personer til i Dag var indkaldte; men at Stævningen rimeligvis maa være frakommet undervejs da ingen mødte. En ny Indkaldelse blev derfor udstedt og man lader i Betragtning af den lange Wei udsat til d 7 Junii nestkommende. Extraretten hævet.

Blechfeldt

Til Witterlighed: Søren Jensen - Laurs Mathisen

Anno 1820 d 7 Junii

Blev en Extraret indsat til Continuation af Forhøret i Sagen contra Inqvisitinden Ane Jørgensdatter i Overværelse af Witterlighedsvidnerne Søren Jensen og Jens Boes og fremlagde 2de til i Dag udstædte Indkaldelser med Forkyndelses Paategning en Skrivelse med til Kammerraad Tommesen af 31 forrige Maaned med Paategning samt en Attest fra Chirurg Schow af Gaars Dato.

Af de Indkaldte fremstod Karen Sørensdatter, som ratiteaberede sin forken afgivne Forklaring dog bemærkede hun at hun ikke selv hørte Ane Jørgensdatter bad hendes Moder om at blive tilbage, men at hendes Moder har fortalt hende at det saaledes tilgik. Hun forklarede videre at Inqvisitinden Ane Jørgensdatter Søndagen forinden Niels Død om Eftermiddagen Kl 3, kom til Deponentindens Moder og anmeldte for hende at Niels var bleven meget syg samt bad hende om at komme til hende, hvorpaa Deponentindens Moder gik did, men kom kort efter tilbage med det Budskab at Niels var meget slæt. Videre udlod hun sig ikke. Derpaa gik Deponentinden til hendes Broder og fandt hun ham sængeliggende men han udlod sig ikke videre end at han fortalte hende, han var meget

daarlig, men at hun iøvrigt beet at kunne hjælpes med sød Mælk. Deponentinden hentede derpaa 1 Skaal Mælk hos Enevold Madsens Kone; men ligesom hun var kommen indenfor Døren med det, tog Inqvisitinden Ane Jørgensdatter det og gik ud med det i Køkkenet, da hun sagde det skulle varmes, thi det var kold, da Deponentinden bragte det. Det var nemlig vel nymalket Mælk, men da hun maatte gaa et Stykke med dette Mælk, blev det derved koldt. Lidet derefter kom Ane Jørgensdatter tilbage med Mælken og gav Niels den at drikke hvorpaa han erklærede, at det var ligesom det linnede noget, og gik Deponentinden kort derefter hjem. Deponentinden smagte ikke paa Mælken og hun saa ei heller Ane Jørgensdatter gjøre det.

Om Mandag Morgen kom Ane Jørgensdatter i det Hjem hvor Deponentinden er og sagt at Niels nu ville til at dø, men at han iøvrigt havde været rolig siden han fik Mælken. Deponentinden fulgte med hende til Huset og fandt da Niels død, men han var iøvrigt varm. Ane Jørgensdatter anstillede sig noget bedrøvet derover men yttrede ikke nogen Formodning om, hvoraf Niels skulle have faaet sin Helsoet. Lidt derefter kom Deponentindens Moder ogsaa did, hun hentede Enevold Madsens Kone og Deponentindens Broder Jørgen Sørensens Kone. Efter at de havde lagt Niels paa Straa forlod de Huset, som hun forhen har forklaret. Hun blev foreholdt Inqvisitindens sidste aflagte Forklaring, men hun vedblev at Inqvisitinden og Maren Jørgensdatter forblev tilbage, da hun og de andre Koner gik ud af Døren, og gik Deponentinden til sin Broder Jørgen Sørensen, hvor hendes Moder omtrent ½ Time efter indtraf, og befandtes hun da meget daarlig samt var beladt med Brækning, hvorfor hun maatte følges hjem. Hun yttrede Formodning om at hun var bleven syg af noget Pannekage hun havde faaet af Ane Jørgensdatter, og bed iøvrigt Deponentinden om at gaa til Ane Jørgensdatters Huus om Aftenen for at drive Faarerne ind, da Ane Jørgensdatter var gaaet hen til sin Søn, hvorfor hendes Moder sagt hende at Nøglen til Faarehuset skulle ligge paa Bielkehovedet, men Deponentinden fandt den ikke der.

Hendes Broder Niels havde arbeidet om Løverdagen, forinden han døde i Skiørring, og da han kom fra sit Arbeide, var han inde hos Deponentinden for at bede hende om at være ham behjælpelig med at finde Vejen til sit Huus, da det var mørkt. Deponentinden fulgte ham ogsaa paa Vejen og Huset nær paa et Par Bøsseskud. Han var da aldeles ædru som han da altid var, saasom han ikke var forfalden til Drukkenskab, og saa hun ham ikke i Besiddelse af Pannekage eller anden Fedevare, som han ei heller talte om at han have spist Pannekage. Han lod ikke til at fejle det ringeste den Gang. Deponentinden kan ikke antage, at hendes Broder have faaet Pannekage med sig, da han var hos hende, thi hun er overbevist om, at

han, hvis dette havde været Tilfældet, have talt om det. Hos Deponentinden nød han intet den ommeldte Aften. Endelig tillagde hun at hendes Moder endnu er lam i Hænder og Fødder, saa hun maa holde Sengen.

Derefter fremstod den Afdødes Broder Jørgen Sørensen eller Jørgen Gregersen kaldet, som paa yderligen Tilspørgen tillagde sin forhen afgivne Forklaring, at han ikke har udladt sig med at Ane Jørgensdatter skulle have faaet Kage hos Huusmand Jørgen Larsen, hvis rette Navn er Niels Larsen. Thi Deponenten har aldrig hørt sligt, eller veed noget derom at sige. Det er Deponenten bekendt at hans afdøde Broder Løverdagen før han døde havde arbejdet i Skiørring, og havde arbejdet der omtrent en Maanedstid, hvilket var Ane Jørgensdatter noksom bekendt. Deponenten talte ikke med ham eller saa ham Løverdags Aften. Han forklarede videre at det Huus Niels beboede paa Farre Hede blev bygget paa et Grundstykke som Deponenten havde afstaaet ham imod at Huset skulle, naar Niels døde tilfalde Deponentens Arvinger. Denne Aceord blev sluttet imellem Deponenten og Niels før den sidstnævnte blev gift, Men der var nærmest ingen af dem der satte i Tvivl, efter at Niels var bleven gift, at jo Huset skulle forblive hos hans Hustru efter hans død, endskønt ingen Accord derom var giwet.

Peder Lyngholm byggede Huuset for Deponentens Broder. Da Deponenten for en Tid siden havde lovet sin Broder at overlade ham en Plet Jord han kunne sætte sin Gødning paa, og Ane Jørgensdatter trængte paa at dette skulle gaa i Opfyldelse samt truede med at i Fald dette ikke skede skulle Huset aldrig komme til hans Arvinger, bestemte han den førnævnte Søndag til Udreibning af Jordpletten, Peder Lyngholm, Michel Carlsen og Sognefogden indfandt sig uden at være anmodet derom af Deponenten. Deponenten blev som anført hentet i Krarup af Niels, paa det Sted, hvor Deponenten arbejdede, nemlig Peder Hougaards Gaard, et Par Bøsseskud fra Huset. Bemeldte Peder Hougaard og Peder Andersen Hjulmand var tilstede da Niels kom til Deponenten, og kunne disse bevidne at Niels var rask. Han nød ikke noget hos Deponenten eller paa Veien til Huset. Da Deponenten kom hid, gik han ind i Stuen med Niels og fandt der de andre tre Mænd. De bleve derpaa enige om, at gaa udenfor for at anvise Jordpletten, og skulle Niels til Vederlag for denne arbeide 2 Dage om Aaret for Deponenten, Deponenten ville først have at han skulle arbeide 4re Dage, men det blev ved Mændenes Mægling nedsat til Toe. Ane Jørgensdatter talte iøvrigt hæftigt imod, at Niels skulle give noget i Vederlag for Jordpletten.

Da Deponenten og Mændene gik ud forblev Niels tilbage, men Deponenten veed ikke af hvad Aarsag, og saa Deponenten ham ikke siden før han

var død. Omtrent ½ Times Tid efterat de var gangen ud paa Heden, kom Ane Jørgensdatter did og tog sig af Sagen; men han kan ikke erindre hendes Udeladelse. Han hørte hende som forhen anført ikke tale om Niels. Som svaret om Jordpletten var bleven udrejst gik Deponenten tilbage til Krarup, da han havde Tømmer ved at lukke Gærde. Hos Niels nød hverken Deponenten eller de andre Mænd Noget den ommeldte Søndag, og passeret det Omforklarede om Formiddagen Kl 11. Derefter fremstod denne Deponents Hustru Johanne Pedersdatter, og tillagde sin Forklaring paa yderligen Tilspørgen, at hendes Mand, da han kom fra Krarup tog hende med til Niels Huus saasom hun havde været overværende da den første Aftale skede om Jordpletten til Gødningens Afsættelse. Da Deponentinden og hendes Mand kom til Nielses Huus, var Niels endnu ikke kommen, hun kom ind i Stuen strax efter, hvor Peder Lyngholm, Sognefogden og Michel Carlsen ogsaa befandt sig. Deponentinden erindrer ikke hvad der blev talt i Stuen, men da de 3 Mænd, Deponentinden og hendes Mand gik ud paa Heden for at afsætte Jordpletten blev Niels og hans Kone tilbage, af hvad Aarsag er Deponentinden ubekendt.

Efterat de havde været ½ Timestid paa Heden kom Ane Jørgensdatter ud og sagde, at der ikke skulle skrives noget den Dag om Jordpletten, da Niels var bleven meget syg, og lod Ane Jørgensdatter til at hun var vred, saa Deponentinden og de øvrige forlod derpaa Jordlodden og var Deponentinden ikke mere i Stuen den Dag. Hun nød ikke noget eller saa Nogen andre nyde noget i Nielses Huus. Først Nielses Død mærkede Deponentinden ikke nogen Sygdom paa Ane Jørgensdatter men Nogle Dage efter, saavidt hun erindrer, var det om Tirsdagen efter Manden døde, gik Ane Jørgensdatter til Sængs og blev hun saavidt Deponentinden erindrer, liggende til Manden var begravet. Hun laae i samme Stue hvor Manden stod Liig. Deponentinden kogte nogen Suppe og bagte en Kage til hende, og er det formedentlig denne hendes Søn har omtalt. Denne Kage blev iøvrigt bagt længe efter Nielses Død, saavidt hun erindrer om Onsdagen, og da der allerede den Gang gik Rygte om, at det ikke have været saa rigtig med den Kage som Maren Jørgensdatter havde spist, tog Deponentinden sig en Bid af den Kage, hun bagte til Ane Jørgensdatter i Paasyn af Karen Thomasdatter af Farre, for at vise denne at Kagen var uskyldig. Hun forklarede videre at Ane Jørgensdatter da hun om Søndagen var i Maren Jørgensdatters Huus for at hente Karen, sagt til Deponentinden, som befandt sig der tilstede, naar nu Niels dør saa kan I leege, hvilket betyder saameget som, saa kan I see hvor I faar det fra I skal have, og finde dette Hensyn til det om Søndagen omtalte Arbeide, thi Ane Jørgensdatter sagde i det samme: saa kan I see hvor I faar Arbeidet giort. Deponentinden sagde derpaa: naar Niels dør, saa er I mindre sikker paa

I vil faa Jorden, hvorpaa Ane Jørgensdatter svarede: nej naar Niels dør saa er jeg Enke. Da ovenmeldte blev sagt var Karen ikke tilstede, hvormod Maren Jørgensdatter var i Stuen. Endnu erindrer hun sig at Ane Jørgensdatter sige da Niels blev lagt paa Straa: han er det Tiende Liig jeg har kastet hen.

Derefter fremstod Jørgen Sørensen som bemærkede med sin Forklaring at det forholder sig rigtig, at han hentede sin Hustru, og kom Niels først lidt bagefter, da han tog noget Strøelse med sig fra Veien.

Derefter fremstod Huusmand Michel Carlsen i Farre og forklarede paa Tilspørgende under Eds Tilbud, at han Søndagen førend Niels døde, blev af Peder Lyngholm anmodet om, at følge med til Nielses Bopæl for at overvære at Jørgen udsatte et Stykke Jord til Huset, - Klokken 11 om Formiddagen fulgte Deponenten ogsaa did med Peder Lyngholm og Sognefogeden, men da Niels ikke var hjemme hentede Ane Jørgensdatter ham fra Marken, og da kunne Deponenten ikke see paa ham at han fejlede noget. Niels hentede derefter Broderen Jørgen i Krarup, og da de saaledes var blevene samlede gik de ud paa Lodden dog uden Niels og hans Hustru, men af hvad Aarsag disse forblev tilbage er ham ubekendt. Et Qvarter tids efter saa Deponenten Ane Jørgensdatter staa i sin Dør og see ud efter dem, hvorpaa hun gik ind men kom atter ud og saa efter dem som før. Nogentid derefter kom Hun ud paa Heden og fortalte dem at Niels var bleven saa syg at hun troede han døde inden næste Dag, hvortil der blev svaret, at det vel ikke var sikkert han døde fordi han var syg, hvorpaa Ane Jørgensdatter replicerede: at hun troede vist han døde. Anden Udeladelse hørte han hende ikke bruge der. Deponenten, Peder Lyngholm og Sognefogeden gik ind til Niels, for at see til ham og fandt de nu Niels Sengeliggende, men han udlod sig ikke med videre end han var meget syg. Hverken Deponenten eller de andre nød noget deri Huset. Han forklarede videre, at han ikke har hørt anden Udladelse af Ane Jørgensdatter om Jorden, end at hun var misfornøyet med, at der deraf var for lidet udlagt, og brugte hun denne Udeladelse paa Heden. Videre vidste han ikke at forklare.

Derefter mødte Gaardmand Jens Jensens Enke Sidsel Jensdatter boende paa Gaarden Overset ved Skiørring, og forklarede paa Tilspørgende under Eds Tilbud, at den afdøde Niels Sørensen har arbejdet hos hende en Maanedes Tid forinden han døde, og hun har i den Tid ikke hørt ham klaget sig over Svaghed. Løverdagen forinden han døde gik han fra hendes Gaard om Aftenen da Solen var nedgaaet uden at feile noget. Han havde da spist sin Nadver og fik hverken Pannekage eller andre Fødemidler med sig. Efter Accord skulle Niels arbejde hos hende til 1ste

Maj imod, at han erholdt Føden og, at hun paatog sig at hiemføre 10 Læs Tørv for ham. Han kunne ogsaa erholde Føden paa om Søndagen men han gik gierne hiem den Dag, som det ogsaa var sædvanligt at han laa hjemme om Natten. Deponentinden kjendte iøvrigt ikke meget til Ane Jørgensdatter, da hun saaledes intet videre vidste at forklare blev hun fra Protokollen demitteret.

Derefter fremstod Ladefoged Peder Christensen ogsaa Præst kaldet fra Gaarden Skovladden og forklarede at Ane Jørgensdatter og hendes forrige Mand Peder Olesen har boet paa Skovladden i ca 9 Aar. Manden døde efter at have været syg i 2½ Dag, men Deponenten weed ikke af hvilken Sygdom han døde; men havde han iøvrigt ofte klaget sig af Colik. Deponenten hørte ikke nogen Formodning om, at han skulle være bragt af Dage med Gift. Hun fødte et Barn under sit Ophold som skal være dødt a feber sequit og blev dette paa befalet Maade begravet. Deponenten ved ikke ondt om Ane Jørgensdatter paa det nær at hun skal være slem til at skjændes, eiheller har han erfaret at hun skal have afgivet sig med Qvaksalverie. Han nægter, at have sagt til Ane Jørgensdatter, at han vidste ikke hvad hun ville med Niels, hvorimod han betydede hende da hun drak Jagilde med han paa Skovladden, at Grew Frijs, som eier Gaarden ikke ville have gifte Folk paa Gaarden. Videre vidste han ikke at forklare.

Derefter mødte Gaardmand Rasmus Sørensen i Grølsted og forklarede at Ane Jørgensdatter og hendes første Mand Peder Olesen har sat til Huse hos ham i Aaret 1810 eller 1811 i et halvt Aar og var Peder Olesen den Gang Røgter ved Skovladden. Hun fødte et dødfødt Barn og blev betient af en examineret Hiordemoder. — Barnet blev paa anordningsmæssig Maade begravet. Videre ved han ikke at forklare; men bemærkede blot at der var Bud efter den examinerede Hiordemoder men, at hun havde født før denne kom.

Derefter mødte Gaardmand Peder Rasmussens Hustru Mette Marie Nielsdatter forkenværende Enke efter Peder Sørensen Overgaard fra Grølsted og forklarede, at Inqvisitinden Ane Jørgensdatter har sat til Huse hos hende 2 Gange, men hun kan ikke erindre hvorlænge, det er siden eller hvor mange Aar ad gangen hun var der. — Inqvisitinden var som hun udtrykker sig, slem i Munden, men hun veed intet Ondt om hende. Hun fødte et Barn medens hun var hos Deponentinden, og det døde ikke saavidt hende bekjendt en naturlig Død. Endelig tillagde hun at Christen Snedker formedelst Alderdom ei kan gaa hened; men det er hende bekjendt, at Ane Jørgensdatter har været tilhuse hos ham i nogen Tid og fødte hun et Barn, der saa døde, og blev saavel som det Forrige

anordningsmæssig begravet. Deponentinden har heller ikke hørt Tale om andet end, at dette Barn jo er død en naturlig Død. — Videre vidste hun ikke at forklare.

Derefter mødte Christen Jensen Gaardmand i Farre og ejer af den saakaldte Svingelgaard. Han forklarede paa Tilspørgende, at den afdøde Niels Sørensen har tjent ham 14 Dage i sidste Vinter, og kunne Deponenten ikke formærke nogen Svaglighed paa ham. — Han opførte sig som en skikkeilig og ordentlig Karl og fortjente 4 a 6 mark Dagleje, foruden Føden. Deponenten saa kun Ane Jørgensdatter en Gang hos ham i den Tid, og sagde de da intet Udestaaende med hinanden havde. Deponentens Hustru som er stevnet til i Dag, er for frugtsommelig og kan derfor ikke møde, og er det ham ikke bekjendt, at hun skulle have udladt sig om Niels, saaledes som af Inqvisitinden er anført.

Derefter fremstod Husmand Enevold Madsen fra Farre Hede, som forklarede paa Tilspørgende under Eds Tilbud, at han Løverdagen før Paaske indeværende Aar var i Aarhus, og da han passerede Wæstergade, saa han Ane Jørgensdatter staae i en Forstue som hører til et Huus der ligger tet ved Kjøbmand Becher og hvor der før har boet en Mand som handlede med Bødkerarbeide. Deponenten vilde gjøre Aftale med hende om at de skulle fulgtes ad hjem, men da hun fik øje paa ham gik hun ind i Huset. — Deponenten har ikke hørt Niels fortælle det som af hans Hustru var anført, nemlig at Inqvisitinden skulle have udladt sig med for Niels, at hun ville til Zeuthen. — Videre vidste han ikke at forklare, kun tillagde han, at Niels Sørensen har arbeidet for ham i nogle faa Dage, og at der i Farre ikke er nogen af Navn Peder Envoldsen.

Derefter fremstod hans Hustru Bodil Jensdatter som actiselerende sin Forklaring, den hun intet vidste at tillægge videre end det, at hun om Søndagen gav Karen en Skaal nymalket Mælk til hendes Broder.

Derefter fremstod Husmand Søren Jensen Snedker af Farre og forklarede, at den afdøde Niels Sørensen har arbeidet for ham 8 a 9 Uger sidste Winter forinden han kom til Skiørring, og fortjente han da 5 Skæpper Korn. — Han var sund og frisk, og var Deponenten vel tilfreds med ham.

Derefter fremstod Gaardmand Peder Lyngholm af Farre og tillagde sin forhen afgivne Forklaring, at det i Henseende til Jordudvisningen forholdt sig, som af Jørgen Sørensen forklarede, og mødte Deponenten hos Niels efter Anmodning af dennes Hustru Ane Jørgensdatter. Denne yttrede sig utilfreds med at hendes Mand indgik at forrette 2 Arbejdsdage for Jordstykket og sagde, da hun kom ud til dem paa Heden: Nu kan det være det samme hvad Accordt der skeer, thi Niels dør maaske inden i

Morgen. — Deponenten saa ingen Madvare der i Huset eller at Niels nød noget, ejheller veed han hvad Aarsagen var til, at Niels forblev inde i Stuen. — Deponenten har bygget det Huus som beboedes af den afdøde Niels Sørensen efter Aceord med ham for 120 rigsdaler i Sedler. Deraf har den afdøde betalt deponenten 60 rigsdaler, hvorimod det øvrige skulle blive staaende i Huset paa 1ste Prioritet, og den afdøde har tjent Deponenten i et Aar, var sund og frisk samt en skikkelig Karl. Han havde gode Klæder, ligesom han ogsaa havde lagt sig nogle Penge tilbedste; men Hvor meget kan Deponenten ikke sige; dog har den Afdøde medens han tjente Deponenten sagt at han var Ejer af et Par Snese Daler. Det er nu 2 Aar siden den Afdøde tjente Deponenten.

Arrestantinden blev nu for Retten fremstillet, men uagtet hun blev formanet til Sandheds Udsigende, vedblev hun dog sin forrige halsstarrige Benægtelse og paaberaabte sig sin Uskyldighed endnu forinden det i Dag Fremkommen kunde blive hende forbeholdt. Det blev hende saaledes betydet, at Niels efter den af Karen Sørensdatter og Jens Jensens Enke aflagde Forklaringer, maa antages ikke at have været i Besiddelse af Kage da han om Lørdag Aften hjemkom, og at han desuden, om han endogsaa havde faaet Arsenicum om Lørdag Aften, ikke kunde være frisk og sund om Søndag Formiddag; men hun vedblev ikke destomindre at Niels bragte Kage hjem. Paa Spørgsmaal som paaført hun varmede Mælken til Niels om Søndagen nægtede hun først aldeles, at have varmet Mælk til ham, men da hun blev confronteret med den Afdødes Sødster Karen, vedgik hun at hun rigtig nok varmede Mælken, men at dette skeete efter Karens Begjæring. — Karen nægtede dette og vedblev sin Forklaring. — Arrestantinden blev tilspurgt om hvorfor Niels forblev inde hos hende om Søndag Formiddag istedet for at gaa ud paa Lodden, hvortil hun svarede, efter laang Betænknings Tid at hun forstod det ikke, og først efter at Dommeren 3die Gange havde gjentaget Spørgsmaalet, og Arrestantinden i længere Tid havde betænkt sig, svarede hun endelig, at Niels var syg, hvilket hun vedblev desuagtet, hun blev foreholdt, at han efter flere Vidners Forklaring var fuldkommen frisk, da han kom fra Krarup. — Hun benægter fremdeles, at have udlagt sig i Marens Hus saaledes, som af Johanne Pedersdatter er forklaret eller, at vide noget om at Niels skulle gjøre Arbeide for Jorden, hvorfor hun ei heller kan have udladt sig om nogen Accord paa Heden. — Denne Benægtelse vedblev hun noget. Hun blev confronterede med de afhørte Deponenter.

Jens Enevoldsen som var mødt, ratihaberede sin i denne Sag før afgivne Forklaring, som ogsaa af Arrestantinden blev modsagt.

Endelig fremlagde Dommeren en Skrivelse til ham af 4 dennes fra Præsten Jessen i Røgen, hvis Indhold blev Arrestantinden betydet, men hun benægter at have havt i Sinde at forbyde Præsten at lade hendes Mands Liig opgrave, eller at have talt med Niels Larsen derom. — Sluttelig erklærede hun foranlediget ved Enevold Madsens Forklaring, at hun Løverdagen før Paaske ikke var i andens Hus i Aarhus end Søren Bekkes. — Enevold Madsen erklærede yderligere, at Huset hvori Arrestantinden stod, ligger paa venstre Haand, naar man kommer fra Farre, og er det et Hjørnehus.

De Mødende blev demitterede, Arrestantinden overleveret til Vagten og Forhøret udsat samt Extraretten hævet.

Blichfeldt

Til Witterlighed: Søren Jensen — Jens Boes
begge med ført Pen.

Anno 1820 d 12 Juny

Continuerede Extraretsforhøret i Sagen contra Arrestantinden Ane Jørgensdatter i Overværelse af Søren Jensen og Lars Mathiasen og fremlagde Dommeren en Skrivelse fra Amtet af 6te dennes med 4re Bilage. Arrestantinden blev fremstillet fra Sygehuset og foreholdt den fremlagde Præsteattest; men hun vedblev, at være mut som forhen anført. Hun blev atter formanet til Sandhedsfølge og foreholdt de mod hende talende Datoer, men hun vedblev sin Benægtelse. Paa Tilspørgende erklærede hun, at hendes afdøde Mand Niels var hjemme fra om Løverdags Aften til den paafølgende Søndag, da Mændene indfandt sig i Andledning af Jordafsætningen. Da hun blev foreholdt at Niels altsaa maa have faaet det Gift hjemme hvoraf han er død, fragik hun foranstaaende Forklaring og paastod at Niels om Søndag Formiddag havde været hos sin Moder. Hun blev igjen overleveret til Vagterne paa Sygehuset for i Morgen at transporteres til Arrest, hvortil hun efter Lægernes Attest nu er i Stand og Forhøret indtil videre udsat og Extraretten hævet.

Blichfeldt

Til Witterlighed: Lars Mathiasen — Søren Jensen
begge med ført Pen.

Aarhus Byfoged Arrestant og straffejournal 1818 - 28.

Anno 1820 - Navn: Anne Jørgensdatter fra Skanderborg; naar Arrestand: 13 Juni 1820; for hvilken Forbrydelse: for at have ombragt sin Mand med Gift. Anmærkninger: den 16 Junii 1820 hængt sig selv i Arresten.

Aarhus By Fogedprotokol 1818-1821

Aar 1820 den 16 Juny indfandt jeg mig som Foget medtagende Betjentene Fauche og Andersen "Aarhus Byes Arrest" Anledning af skeet Anmeldelse af Nicolaj Ilten Arrestforvarer om at Fruentimmeret Ane Jørgensdatter fra Skanderborg hertil var hiidbragt og indsat i Arresten i Nat havde hængt sig der.

Nicolaj Ilten fremstod og forklarede, at fornevnte Fruentimmer, som blev indsat her i Arresten den 13 dennes her efter Forlangende af Byfogden i Skanderborg og den deponenten givne Ordre seddet i en eenlig Arrest.

Siden hendes Ankomst hertil har hun kun talt lidt, mesten ej villet spise noget, iøvrigt har han ikke bemærket noget om hendes hensigt at ville skille sig med Livet. - I Dag, da han efter at have været hos de andre Arrestanter kom efter Tour til hende og først raabte ind til hende, svarede hun ikke, han gik derpaa ind og saa hende nu siddende stiv paa Sengen med en Strikke om Halsen som var bunden fast omkring Sengestolpen. - Da han skønnede hende aldeles død eftersom hun som anført var stiv, løb han strax hen til Doctor Weis, som sendte sin Assistent Hr. Petersen med, hvorefter hun blev nedskaaren og befandtes saaledes som anseet kold og stiv uden mindste Tegn til Liv. Tilligemed meldte han det strax til Byfogden, som strax ligeledes med Hr. Doctor Weis indfandt sig.

Det blev derefter undersøgt hvorledes hun var kommen i Besiddelse af Strikken og det blev nu befundet at hun havde vævet denne af sin Madrasse til hvilken den aldeles passede og det var kjendeligt at hun intet skarpt Instrument havde brugt der dertil, ligesom ikke heller saadant blev fundet. - Ilten benægtede og at hun har været i Besiddelse a noget Instrument og paastod at have taget alt hvad han kunde skjønne farligt fra hende, endog hendes halstørklæde.

Hr. Doctor Weis erklærede derefter, da han havde undersøgt Legemet, at der ingen Tvivl kunne være om, at hun af Strikken var bleven qvælt, thi de almindelige Tegn vare her aldeles tilstede, saaledes var Strikken indsnøret i Halsen og Hævelse der omkring samt Tungen ophævet frempræsset mellem begge kindbenene, en vandagtig Wæske flød ud af Munden og alle Muskler vare stive ligesom Munden aldeles sammenkneben. - Da tillige Legemet var aldeles koldt maatte han paa Grund af dette og øvrige forefundne Omstændigheder antage at Gjerningen har været forøvet enten forrige Aften eller tidligen om Natten. - Iøvrigt erklærede han at han ikke havde den mindste Grund til at anstille nogen videre Undersøgelse eller Obduction og der fandtes intet Tegn paa hende som gav Anledning til at

antage nogen anden Dødsmaade. Forretningen blev derefter sluttet og med Underskrift bekræftet.

T Beck -- Weis
Som Tertes: D. Francke - H Andersen.

Hjelmslev - Gjern Herreders Skifteprotokol 1820 - 21

Skifteforretning efter afgangne Huusmand Niels Sørensen og afgangne Hustru Ane Jørgensdatter paa Farre Hede. Anno 1820 d 22 September blev Skiftesamling holdt i Stervboet efter afgangne Huusmand Niels Sørensen og hustru Ane Jørgensdatter paa Farre Hede af Skifteforvalteren Assessor By og Herredsfoged Blichfeldt ved hans constituerede Fuldmægtig Buemann af Skanderborg i Overværelse af Witterlighedsvidnerne Sognefoged Peder Willumsen og Gaarmand Peder Lyngholm begge af Farre. Arvingerne efter de Afdøde bleve anmeldte at være: A. Paa Mandens Side 1) Moderen Maren Jørgensdatter, Enke efter Peder Nielsen paa Farre Hede. 2) Halvbroderen Jørgen Sørensen, myndig, boende paa Farre Hede. 3) Halvsøsteren Karen Sørensdatter 46 Aar hjemme hos Moderen i ugift Stand og 4) Halvsøsteren Kirsten Pedersdatter 38 Aar ugift hvis Opholdssted ikke vides. B. Paa Konens Side en Søn Jørgen Pedersen myndig for nærværende Tid i Leerbjerg i Randers Amt. Paa de umyndige Sødstres Vegne meldte sig som Formynder Broderen Jørgen Sørensen, hvortil han blev beskikket af Retten. Som Laugværg for Enken Maren Jørgensdatter var tilstæde Gaardmand Peder Hougaard af Kraruplund.

Skifteforvalteren fremlagde den i Boet under 4 Maj dette Aar holdte Registrering og Vurderings Forretning, der lyder paa Folia 217. Gaardmand Peder Lyngholm af Farre mødte og fremlagde en til sig af afgangne Niels Sørensen under 11 December tinglæst 18 Maj 1820 udstedt Pante-forskrivning, hvorefter han i Boet har tilgode 60 rigsdaler Sølv, efter hvilken han paastod sig bemeldte Summa udbetalt, tilligemed deraf forfalden Renter. Obligationen lyder paa Folia 220. Endvidere har han leveret 6 rds Sedler til den Afdødes Begravelses Omkostninger, som han ligeledes paastod sig udbetalt ved Skiftets Slutning. Rigtigheden af sidstmeldte Gjæld tilstod den myndige Arving. Sognefoged Peder Sørensen fremstod dernæst og erklærede, at han i Anledning af Ane Jørgensdatters Paagri-belse og senere paafulgte Arrest havde faaet adskillige Udgifter, hvorover han inden Skiftets Slutning ville indlevere Regning til Skifteretten.

Atter fremstod Peder Lyngholm, og bad tilført, at den afgangne Niels Sørensen i Følge den fremlagde Pante Forskrivning, har pantsat ham det Huus paa Farre Hede, som han og Hustrue beboede, formente han at

saavel Huset som de øvrige Stærvoets Ejendele forauktioneres, da han indsaae at Løsøren langt fra ikke ville fyldegjøre hans Fordring.

Sognefogden anmeldte at det nævnte Huus ei er indført i Registrerings Forretningen fordi det ligger paa Jørgen Sørensens Grund, og denne under Registrerings-Forretningen opgav, at Huset efter Niels Sørensens og Hustrus Død, skulle tilhøre ham. I anledning hvoraf erklærede Jørgen Sørensen, at han ikke havde nogen skriftlig Contract med de Afdøde om, at Huset skulle tilhøre ham efter deres Død, men at han naar forlanges, kan bevise saadant med lovfaste Vidner. Han bad derfor at Skiftet maatte udsættes i nogen Tid, for at han i Berørte Anledning kunne faa et Tingsvidne optaget.

Deels paa Grund heraf og deels for at faa det registrerede Løsøre forhen synede, blev Skiftet udsat til anden Tid, som blive vedkommende tilkjendegivet.

Datum ut supra Buemann

Som Lauværg for Maren Jørgensdatter Peder Hougaard
Den myndige Arving og Formynder for de umyndige Jørgen Sørensen
Den myndige Arving Jørgen Pedersen med ført Pen
Til Witterlighed: Peder Sørensen — Peder Lyngholm.

Continuation af Skiftet efter afgangne Niels Sørensen og Hustru.

Anno 1820 den 28 November blev Skiftesamling holdt i Boet efter afgangne Niels Sørensen og Hustru Ane Jørgensdatter paa Farre Hede. — Gaardmand Peder Lyngholm fra Farre var mødt, og gjentog sin Paastand om at det Stærvoet tilhørende Hus enten ved offentlig Auction vorden bortsolgt eller saafremt Jørgen Sørensen, paa hvis Grund Huuset staa vil clare som i Huset staaende Prioritet nemlig 60 rigsdaler Sølv frafaldt han sit Krav. — Huusmand Jørgen Sørensen fra Farre Hede var ligeledes mødt og til Bevis for at Stervbohuset var ham skjænket og givet naar Niels Sørensen og Hustru var døde, som nu er indtruffen, fremlagde han et Tingsvidne optaget ved Frijsenborg og Faurskov Birketings Ret den 10 October sidst, der lyder Folia 228.- Den afdøde Niels Sørensens Stedsøn, til hvem Ane Jørgensdatter var Moder meldte sig og bad tilført, at han ikke kunne samtykke, at Jørgen Sørensen efter det fremlagde Tingsvidne overdrages Huset. — Jørgen Sørensens Tilbud, at saafremt han maatte beholde Huset, ville han indløse Prioritetshaveren med de nævnte 60 Rigsbankdaler Sølv.

Arvingen Jørgen Pedersen ville heller ikke heri samtykke, men forlangte Huset bortsolgt ved offentlig Auction.

Skifteforvalteren, paa Grund af den myndiges Arvings Protæster med Hensyn til det foranlagde Tingsvidne, der indeholder en testamentarisk Deposition som ikke findes aldeles Lovskikket, fandt sig ikke beføjet til at overdrage Jørgen Sørensen Stervbohuset for den Summa indestaaende Prioritet; men indrømme da den myndige Arvings Paastand om, at Huset forauktioneres. — Skiftet blev paa Grund heraf udsat efter Auctionen og Pengenes Inddrivelse.

Datum ut Supra

Paa Skifteforvalterens Wegne: Buemann

Jørgen Sørensen - Peder Lyngholm - Jørgen Pedersen

Til Witterlighed: Meyer - Michel Hansen

Continuation af Skiftet efter afgangne Niels Sørensen og Hustru i Farre.

Anno 1821 den 14 September blev Skiftet efter afgangne Niels Sørensen og Hustru i Farre foretaget paa Skifteforvalterens Kontor i Overværelse af Vidnerne Justesen og Johansen begge af Skanderborg. Af Arvingerne ere mødte den afdøde Anne Jørgensdatters Søn nu i Laasby, der erklærede, at han er 26 Aar gl. Envidere den afdøde Niels Sørensens Broder Jørgen Sørensen boende paa Farre Hede. Denne sidste mødte tillige paa sin Moder Maren Jørgensdatters og sin ugifte Søsters Karen Sørensdatter deres Wegne. Skifteforvalteren fremlagde en Regning fra Sognefoged Peder Sørensen i Farre af 23 October forrige Aar lydende paa 18 Rigsdaler 24 Skilling Sølv, der blev acteret til Indlemmelse (Folia 277). Demest en Regning over Omkostningerne for afgangne Anne Jørgensdatters Arrest m.v. lydende paa 55 rigsdaler 3 skilling Sølv, der ligeledes bleven tagen adacta til Indlemmelse (Folia 278). Jørgen Pedersen anmeldte at hans Moder da hun blev transporteret til Sygehuuset i Skanderborg medbragte to temmelig gode Dyner 2 Puder og et Par Lagener, hvilke Ting han bad at Skifteretten ville see tilvejebragt, og derefter solgt ved Auction. Iøvrigt deklarerede saavel han som Jørgen Sørensen den sidste paa Egne samt Moders og Søsters Vegne, de ikke havde noget imod, at den fremlagte Regning over Omkostninger for Anne Jørgensdatters Arrest og Varetægt, tilligemed den øvrige anmeldte Geld udbetales af Boets Midler saavidt samme kan tilstrække.

Nu erklærede saavel Jørgen Pedersen som Jørgen Sørensen, at naar Skiftet i Dag kunde slutes ville de selv paatage sig undersøgelsen, om de ommeldte Sengeklæder, hvilke de derefter selv vilde deele imellem sig. I anledning af den Tilførsel og efter, at bemeldte Arvinger havde paataget sig selv at inddrive Boets meget unike tilhørte Summer hos Jørgen Sørensen paa Farre Hede, Hans Rasmussen i Skannerup, Niels

Sørensens Moder og Søren Jensen Bamberg i Holmstol, fandt Skifteretten ingen Grund til, at udsætte Skiftet, men foretog samme til Slutning, og bliver det Indtægt og Udgift som forhen under samme er passeret saaledes:

A. Indtægt:

1) Beløbet for di ved Auction den 22 September 1820 solgte Løsøre	115 rdl 62 sk
2) Dette for Stervbohuset solgt ved Auction den 8 Januar dette Aar	50 rdl 0 sk
Summa Indtægt Indtægt	165 rdl 62 sk

B. Udgift:

1) Gaardmand Peder Pedersen Lyngholm i Farre efter forhen fremlagt Panteforskrivning efter nærværende Qvartals rente udgjør	60 rdl 0 sk
Det bemærkes, at Kreditor har holdt sin Paastand om Renter for den Forskrivning	75 rdl 0 sk
2) til dette som han har udlagt til Niels Sørensens Begravelse	6 rdl 0 sk
3) til Sognefoged Peder Sørensen i Farre efter fremlagt Regning	18 rdl 24 sk
4) Til Politiets Assessor Bye- og Herredsfoged Blichfeldt for Arrestantindens Anne Jørgensdatters Arrest Omkostninger hendes Begravelse etc.	55 rdl 3 sk
5) Til dette, som han har udbetalt til Niels Munk i Farre for dennes Arbejde med at opgrave Niels Sørensens Liig	1 rdl 0 sk
summe udgjør	155 rdl 27 sk

Disse liqvideret i Indtægter viser, at boets Beholdning bliver 10 rdl 35 sk
Hvorfra afgives følgende Skifteomkostninger, hvilke der Arvingerne har holdt Skiftebrev bliver at beregne og udrede saaledes:

a) Skiftesallarium	2 rdl 0 sk
b) Kongens Kasse	0 rdl 64 sk
c) 20 procent deraf	0 rdl 13 sk
e) Justits Sal a	0 rdl 38 sk
f) Widnere og de Mænd, som have assisteret Skifteforvalteren	3 rdl 19 sk
er	6 rdl 19 sk

Igjen 4 rdl 16 sk
 Som tilfalder:
 a) Sønnen Jørgen Pedersen det halve med 2 rdl 8 sk
 b) Den anden halve Deel tilfalder
 Mandens Arvinger saaledes:
 1) Moderen Maren Jørgensdatter 83 1/5 sk
 2) Broderen Jørgen Sørensen 83 1/5 sk
 3) Søsteren Karen Sørensdatter 41 3/5 sk
 Kreditorerne bliver udbetalte deres Fordringer, ligesom og Arvingerne de dem tilfaldne Lodder, og bliver Skiftet derefter sluttet og tilendebragt.
Datum ut Supra
Blichfeldt
 Den myndige Arving Jørgen Pedersen (med ført Pen)
 Ligesom og paa min Moders og Søsters Vegne: Jørgen Sørensen
 Som Widner: Justesen — Johansen
 Som Kreditorer: Peder Lyngholm — Peder Sørensen

Tingsvidne indhentet af Jørgen Sørensen Gregersen

Søren Stilling i Dyrrhuset Landvæsens og Forligelses Kommissair samt Birkedommer og Skriver i Grewskabet Frijsenborg Faurschou Birker. Giør Witterligt at Aar 1820 Tirsdagen den 10 October blev Frijsenborg og Faurschou Birketingsret sat og betient af ovenmeldte Dommer og Skriver med Tinghører Jens Jacobsen og Frands Jacobsen af Hammel, Søren Bundgaard af Tiset og Mathias Lyngbye fra Dyrrhuset.

For Retten mødte Huusmand Jørgen Sørensen af Farre, som begjærede et Tingsvidne ført til at hevide, at det Huus bestaaende af 4 Fag paa Farre Heede, som hans afdøde Broder Niels Sørensen beboede var bygt paa hans Grund med hans Tilladelse og paa de Wilkaar at Jørgen Sørensen skulle give bemeldte Niels Sørensen Græsning til 4 Faar uden Betaling, samt overlade ham Jord til en Haugeplads. hvoriomd bemeldte 4 Fag Huus, som Niels Sørensen havde opbyggt paa hans egen Bekostning, efter Niels Sørensens og Hustrues død, skulle uden nogen Betaling tilhøre og tilfalde Komparenten Jørgen Sørensen, og til herom at widne fremstillede Gaardmand Chresten Thomsen og Huusmand Peder Andersen begge af Farre, som han til den Ende ærbødigt bad paa Lovens Maade i Eed tage, og at de derefter maatte aflægge deres Widnesbyrd for bemeldte hans Andragende betræffende.

Bemeldte Christen Thomsen og Peder Andersen blev paa Lovens Maade i Eed tage med Betydning om Eedens Wigtighed og Meeneedstraf, samt Formaning til Sandheds Udsigende, hvorefter disse Widner samlede

forklarede: at de i Aaret 1819 /Datoen eller Maanedens ved de ikke/ efter Jørgen Sørensens Begjering i Farre ware samlede hos Peder Lyngholm i Farre, hvor afdøde Niels Sørensen og var tilstæde, og da blev muntlig sluttet Akkord imellem Jørgen Sørensen og Broder Niels Sørensen at Første tillod Sidste at bygge 4 Fag Huus paa hans Heedelod paa Farre Mark, som Niels Sørensen paa egen Bekostning skulle bygge, men Jørgen Sørensen derimod skulle udvise ham Byggeplads, overlade ham Jord til et Hagested og græsse ham 4 Faar aarlig, alt uden Betaling, hvoriomd de af Niels Sørensen opbygte 4 Fag Huus, efter hans og Konens Død /som nu er indtruffet/ uden Betaling skulle tilhøre Jørgen Sørensen som Eien-don. Widnerne ere ikke Beslægtede eller besvogrede med Jørgen Sørensen. Dimitt. Komparenten begjærede Tingsvidnet sluttet, og sig beskrevne meddeelt som Retten bevilgede. - At saaledes for Retten er passeret bevidner Justitsprotokollen og under mit Navn og Sejl bekræftes.

Dyrrhuset den 11 December 1820 — Stilling

Fremlagt ved en Skifteforretning i Boet efter afgangne Niels Sørensen og Hustrue paa Farre Heede.

d 28 November 1820 — Buemann constitueret Fuldmægtig

Sognefoged Peter Sørensens regning til boet

Fremlagt ved Skiftets Slutning
 Fortegnelse over hafte Udgifter Delinquentinden Anne Jørgensdatter af Farre:
 For Kost, Logie og Nattelyning
 i 7 Dage á 3 Mark Regn pr Dag 3 rdl 3 mark 0 sk
 2 Rejser til Skanderborg 2 rdl 0 mark 0 sk
 2 Styk Leerkar, som blev brugt
 til at komme Kulild i 0 rdl 3 mark 4 sk
 En Flaske 0 rdl 1 mark 4 sk
 Græsning og Tøyer til 7 Faar og 4 Lam fra April
 Maaned til September Maaned dette Aar 10 rdl 0 mark 0 sk
 At opkaste den Afdøde Mand af
 Jorden og igjen at nedsætte ham 2 rdl 0 mark 0 sk
Er 18 rdl 1 mark 8 sk

Som jeg forventer mig igjen af den respective Skifteret udbetalt.

Farre den 23 October 1820 Peter Sørensen

Fremlagt ved Skiftets Slutning efter afgangne Niels Sørensen og Hustrue i
 Farre den 14 September 1821 Bumann

Regning over sagsomkostninger

Regning over Omkostningerne i Sagen med Arrestant Anne Jørgensdatter Forplejning og Varetægtspenge den	
14 og 15 Juni 1820 á 22 skilling daglig	42 skilling
Arresthuuspenge i samme Tid á 9 skilling daglig	18 skilling
Arrestantindens Begravelsesomkostninger saaledes:	
En Lligkiste	5 rdl 0 mark 0 sk
Graverne	1 rdi 3 mark 0 sk
Vægterne for at bære hende	3 rdl 0 mark 0 sk

Befordring for Herredsfogden	
den 28 April til Farre	8 rdl 0 mark 33 sk
Do. for Do. den 1 Mai til samme Sted	8 rdl 0 mark 33 sk
Stiftsphysikus Dr med Willemoes for Obductionsforretning etc. 12 rdl Sølv alter	15 rdl 0 mark 72 sk
For Arrestantindens Forplejning i Mai	
Maaned paa Sygehuset i Skanderborg	
6 rdl 3 m Sølv alter	8 rdl 0 mark 51 sk
Ligesaa for p. til 13 Juni 3 rdl Sølv alter	3 rdl 0 mark 90 sk
Summa	55 rdl 0 mark 3 sk
Fremlagt ved Skiftets Slutning efter afgangne Niels Sørensen og Hustru i Farre den 14 September 1821	

Buemann

Hjelmslev-Gjern Herreders Dødsanmeldelser 1820 - 1821

Anno 1820, den 17 April anmeldt Selvejerhuusmand Niels Gregersens eller Sørensens Dødsfald paa Farre Mark den 16 dennes samme Maaned. — Arvingerne ere Søskende og en Søn, til hvilken den Afdøde er Stedfader.

Anno 1820, den 31 August anmeldt Arrestantinden Ane Jørgensdatter af Farre hendes Død. Aarhus Arrest den 30 samme Maaned.

Anne Jørgensdatter sad i Arresten i Raadhuskælderen på Domkirkepladsen i Aarhus, og da hun ikke står som død i Aarhus Kirkebøger, er hun antagelig blevet begravet i "Rakkerhulen", der lå vest for Grønnegade.

Sporup Kirkebog 1827

Død d. 9 Januar, begravet d. 14 Januar, Maren Jørgensdatter, Enke i Farre Hede. (88) 85 Aar gammel.

De 2 Auktioner den 22. September 1820 og den 21 Januar 1821 er ikke bevarede. Derimod findes en oversigt over boet med en beskrivelse og vurdering af alt løsøre. På grund af omfanget er den ikke medtaget her; men interesserede kan se den på arkivet.

Efterskrift: Karen Jørgensdatter har haft en barsk skæbne. Født 1742 under Stavnsbaandet, gift som 31-årig, men allerede enke som 37-årig med 3 små børn, men gift ½ år senere, fik 2 børn i sit andet ægteskab, alt sammen under stavnsbåndet, den yngste søn døde 18 uger gammel og den yngste datters opholdssted vidste de ikke, da hun var 28 år, men hun var antagelig død, da hun ikke nævnes senere i skiftet. Den ældste datter fik et uægte barn og blev aldrig gift. Den ene af sønnerne var soldat 7 år i Napoleonskrigen, måske blev han dræbt eller lemlæstet, men han kom dog helskindet hjem igen. Den ældste søn blev myrdet af sin kone og det var også meningen, at Maren Jørgensdatter skulle være ombragt, forhåbentlig har hun fået forligheden tilbage i hænder og fødder og haft det godt de sidste 7 år og kunnet se, at den sidste søns husmandssted blev til en velbygget gård.

Bylaugets gilder

af Esther Tromborg

Bydemandens remse:

"Jeg skulle hilse fra Esben og Else, om I ville komme og spise frokost på fredag klokken ti og følge med til kirken og høre på brudevielse og så følge med dem hjem igen til et måltid mad eller to og more jer med dem med dans og spil hele natten, og så komme igen på lørdag og søge jeres pladser som om fredagen. De lover da at gøre gengæld, når det forlanges, helst i glædeligt tilfælde. I vil nok slå mig budet til?"

Ja tak! Sid ned og få en skænk!".

...går derfra uden at byde farvel eller lukke efter sig.

Skafferens remse efter spisningen:

"Skulle noget være forsømt enten med mad på fad, skænk eller sæde, da er det ikke deres skyld, som til skulle lave, men min og mine medhjælperes skyld, som frem skulle bære og tilsyn have. Men så lover vi, at vi vil oprette det i aften ved en villig skænk både med øl og brændevin, så skal I alle sammen få en glad og fornøjelig aften med Guds hjælp".

Derpå bad han dem blive "en times tid eller to, fire eller seks, enhver person efter sit behag eller vilje" - samt give møde næste morgen klokken syv "uden videre bud eller tiltale".

"Og vær nu så go' at tage til takke og velbekomme jer alle, både de tykke og de smalle! Og hvis I ikke vil gå for langt fra jert sæde, skal I få en lille tår i jeres mund af det, som kaldes kaffe!".

(fra Gejlagers bonderoman omkring Stensballe).

Kirkegilder varede altid i flere dage, fordi man måtte bede naboerne om at komme og hjælpe til - så blev de samtidig beværtede med hele deres husstand.

Bryllup med vogn-optog, forridere og spillemænd. Bryllup i tre dage varede i virkeligheden seks dage + alle forberedelserne!

Sendegilde = Foengilde onsdagen før brylluppet. Alle indbudte bringer sendelse: høns, æg, smør, ost, pølser, kød/ steg - måske hele kalve og grise. Alle havde friskslagtet dagene i forvejen.

Kokkegilde: Planlægning med kogekonerne.

Mælkegilde aftenen før. Pigerne kommer med frisk mælk (renskuret mælkespand på hovedet og skoene i hånden).

Høsegilde - karlene kommer med til dansen, og man spiste af suppekødet. Fredag, lørdag, søndag holdt man bryllupsgilde med alle beboere i landsbyen, både venner og uvenner. Piger og karle gik hjem tre gange daglig for at røgte og malke.

Eftergilde om mandagen med levninger til skafferne, opvarterne og køkkenhjælperne.

Ja-gilde = Trolovelse nogle måneder i forvejen.

Begravelse varede også i flere dage:

1. at klæde lig og at lægge på strå
2. at lægge i kiste
3. henfølgen: følget "følger hen".

Barselgilde og Barsedåb, efter at nabokonerne på skift havde løbet med Barselpotten (mad til familien). En, der ikke barslede, kunne byde til "Blindbarsel".

Aldersgilde, fødselsdag: 70 år.

Indgangsgilde,

Igang: Indflyttere til bylauget.

Afgang: Fraflyttere fra byen.

(1/2 tønde øl + nogle kander brændevin, tobak + dans 3-4 timer).

Kjormesgilde = Kyndelmisse 2. februar: Flæsk og hvidkål. Koner går hjem med mellemmad: smør på den ene ende, pølse på den anden ende. Mænd "gjør op" med bøder, "hak i hornet" og skæringer i "Bygsens Kjæp".

Fastelavn med gilde + dans hele ugen (sammenskudsgilder). Flæskelørdag og Flæskemandag. Hvide Tirsdag med mælke-mad og hvedebrød.

Betalingsgilder, hvor man bliver indbudt til at betale "regninger".

Tiendegilde: Præsten modtager korn - og giver gilde (præst og degn kunne også modtage højtidsoffer i kirken).

Degnegilde: Degnen modtager løn i naturaller foruden 24 rigsdaler årligt fra amtet (1 Rd. = 2 kr.).

Smedegilde: 12 brød til smedfamilien på én dag (i Rude) vel også lidt penge og jordstykke til en ko.

Møllegilde: Mølleren indbyder: "Kom og betal!".

Arbejdsgilder, hvor man først udførte et stort stykke arbejde.

Hovgilde eller **Ladegilde**, f.eks. høstet, hørsætning og høbjergning. Arbejde fra solopgang til middag. Dans om eftermiddag, aften og nat i marken eller laden.

Skovgilde. Hente bødder-træ og træsko-træ i kaneføre (saltmadsfad = smørrebrød med fedt pålæg).

Plovgilde efter forårsarbejdet (Plovgrød og havrekage).

Møggilde, når møddingen er tømt om foråret.

Rejsegilde, når nyt hus bygges, og tagspærene er rejst.

Klinegilde før pinse (derefter kalkes huset).

Pigegilde 2. Pinsedag - danse både dagen og natten (11 mellemgader til hver. Pigerne indbyder).

Ko-gilde i maj, første græsningsdag.

Hyrdegilde ved Mikkelsdag, når ævret opgives (risvælling og 21 æbleskiver til hver, man skaffer selv æg).

Bøde-Kjæpgilde for piger og drenge (hyrder - dine køer i naboens kornmark).

Kartegilde. Ulden kartes i fællesskab - én dag i hver gård.

Brage- og Skjættegilde - Også hørren går man sammen om.

Trendegilde hos væveren - sætte trend på væven.

Vævegilde hos kunden, når væveren bringer stof tilbage.

Snævregilde - diskutere mønstre og farver i vævearbejdet.

Høstgilde: Lille: straks sidste høstdag - opskår eller opskør. Store: gilde både middag, aften og nat (dans i loen).

Mikkelsgilde (29. sept.) = Vide-stue: vider og vedtægter vedtages for næste år. Mjød + Mikmes kager.

Mortensgilde, 10. nov., med gåsesteg, fordi gæssene skræppede op og øbede bisp Mortens skjulested.

Rørgilde = Rørskær (sidste oktober) - gå i koldt vand hele dagen, brændevin hveranden time, tørt tøj og gilde om aftenen.

Kartoffelgilde med bagte kartofler i bål, når vi "samler kartofler", med nye kartofler i fløde ved midsummer.

Rivegilde i høstens tid - "rev vi marken let" med rivelse.

Rapsgilde, når rapsen har ligget på skår nogle dage, tærskes på marken med musik til plejlslag, fortsætter med dans, når nu spillemanden er her.

Slukgilde i tegiværkets varme, dejlige "gildeshal".

Doblegilde = Spillegilde med herredsfogedens tilladelse, erlægge 1 mark ved indgangen, kaste terning og betale dobbelt. Formål: f.eks, at småfolk har mistet den eneste ko.

Dagen derpå kan man blive øl-syg eller gilde-syg. Naturligt nok skulle der drikkes noget ved alle disse gilder. Man bryggede selv øl i forskellige "godheder". Det var strafbart at servere "ondt øl", byloven befaler bøder derfor på hele to skæpper byg - endog til ølsmagerne, der havde ladet det onde øl passere. Men man måtte servere:

Godtøl - skidt godtøl - godt skidtøl - skidtøl.

Enkelte lavede selv vin af havens frugter, eller man serverede varm, duftende lutendrank (vin smagt til med honning, kanel og muskatnød) eller endog brændevin.

Men allerfinest var den dyre drik, som skulle købes og betales: Kaffe. Skafferen lokker med, at "hvis I ikke går for langt fra jert sæde, så skal I få en lille tår i jeres mund af det, som kaldes kaffe!".

Et falsk "Brandbrev" fra Farre

fundet i arkiverne af Hans Jungdal, Glerupvej 5, 9560 Hadsund

Indtil man fik faste og ordnede brandforsikringsforhold, var det frivilligheden der måtte træde til hjælp i ildebrandstilfælde.

I 1761 oprettedes "Købstædernes alm. Brandforsikring" hvori også landbygninger kunne forsikres, og i 1782 "Den alm. Brandforsikring for Landbygninger", men først i 1798 oprettedes et landsdækkende løsørebrandforsikrings selskab, "Det kgl. alm. Brandassurance Kompagni".

Indtil disse selskabers oprettelse kunne den som havde lidt brandskade, hos øvrigheden få udstedt et såkaldt "Bråndbrev", som gav tilladelse til, inden for en snævrere sat grænse, at indsamle penge og materialer, for at få sit hus genopbygget efter brand.

En sådan ordning kunne selvfølgelig friste svage sjæle til at foranstalte en ulovlig indsamling på falsk grundlag, og hvorledes det i så fald kunne gå, fortæller efterfølgende referat fra Skanderborg Birketing i 1787/88, og notater fra Viborg Tugthusarkiv.

De i sagen implicerede personer, Michel Jensen og Nicolai Husar boede i Farre, og findes begge angivet i folketællingen for 1787, og man ser, at de har været henholdsvis 57 og 60 år gamle, aldersangivelsen i forhøret over Michel Jensen med 42 til 43 år, kan ikke være rigtig, idet alderen i fange protokollen fra Viborg Tugthus, passer meget godt med angivelsen i folketællingen.

Man kan vel roligt sige, at det har været et par fupmagere, men må samtidig indrømme, at især Nicolai Husar, såfremt det er rigtigt, at det er ham der har fremstillet den falske Brandseddel, har været noget forud for sin tid, idet han både kunne skrive og læse, og endvidere kunne han lave falske passtempler, eller måske har han været en god tegner, ja umuligt er det jo heller ikke, at han som soldat har været udenlands, og derved har lært en og anden fidus, — i folketællingen angives "holder skole".

Hvad der yderligere sker med ham er p.t. ikke opklaret, men efter "Resolutionen," underskrevet den 8. Januar 1788, ser det ud til at han er forsvundet fra Farre, inden øvrigheden har fået fat i ham.

Michel Jensen bliver den 16. Januar 1788 indsat i Viborg Tugthus, hans alder angives da til 56 år, efter reglerne skulle straffens afsoning regnes fra indsættelsesdagen, han skulle således løslades den 16. Januar 1790, men da han jo også skulle arbejde en tid, for at betale sagsomkostningerne, herunder rejsen til Viborg, ikke noget med frirejser — måtte han blive

i endnu 14 dage, idet han løslades den 31. Januar 1790, som det hedder, med pas og skudsmål.

Efter folketælling 1787 for Sporup sogn, Farre by, er Niels Husar sandsynligvis identisk med Niels Havenstrup 60 aar gl. holder skole, gift med Enken efter 1.ægteskab Else evt. Stensdatter, da navnet er svært læseligt, hun har en søn Jens Andersen som er 7 aar. Faderen altsaa Anders, og Jens født ca 1780. Else S.D. angives som værende 29 aar. Niels Husars vielse med hende skal derfor ligge imellem ca 1779 — 1787.

Havnstrup er en Landsby vest for Herning, og hørte paa daværende tidspunkt til Snejbjerg Sogn, kirkebog findes fra 1750, Snejbjerg ligger i Hammerum Herred.

Niels Husar skal være født ca 1727, saafremt født i Havnstrup da ej i Kirkebogen. Men med tilnavnet Husar, har han vel været Soldat og muligvis under Ryttergodset. Saafremt Soldat fra det 18. aar, da fra ca 1745 og fremad.

Friderik Karl Munkeberg i Schanderborg

Doctor Jurisutriusqve Kongelig Maestæts Birke Dommer i Schanderborg Distrikt

Gjør Witterlig at Aar 1787 den 19de December blev af de sædvanlige Rettens Betientere, i Overværelse af 2de Mænd, Jens Jensen og Bendix Andreassen i Schanderborg, paa Schanderborg Tingstue, holdet Extra Rett efter Begiering af Forvalter Hiort paa Søbyegaard, over en med et falsk Tings Widne omløben Michel Jensen af Farre.

Og mødte da Forvalter Hiort fra Søbyegaard, som fremstillede 2de Mænd Niels Pedersen af Røgen og Thomas Sørensen af Woldbye, for at afhiemle det den Arresterede givne aftens Warsel, — og afhiemlede saa forbernelte 2de Mænd, under Eed med opholdne Fingre efter Loven, at de i Aftes havde givet Michel Jensen af Farre Warsel, at møde for en Extra Rett paa Schanderborg Tingstue i Dag Klokken 9 Formiddag, at lide Dom fordi han med et falsk Tings Widne har omløbet at betle, hvorefter de fra Retten blev Demitteret.

Forvalter Hiort fremlagde dernæst 2de Forhører af 2den og 3die December sidst, holden af Løvenholms Birke Dommer, over den Arresterede Michel Jensen, hvilken han Begierede Læst og Acten tilført, Som og skøde og Lyder som følger:

Anno 1787 den 2den December er efter Begiering af Hr Justits Raad og LandsDommer Føns til Grevskabet Løvenholm anstillet Forhør paa Løvenholm over en omløber, som med et mistænkelig Brand Tingsvidne omgaar, at betle.

Forhøret blev holdt af Stedets Birke Dommer Niels Juul, i Overværelse af 2de Testificanter, Jens Jensen af Nørager og Anders Smed af Skoven.

Deponenten kaidende sig Niels Andersen, som efter i nogen Tiid helt ærligen, adskillige gange, at have paastaaet hans medførende Tingsvidne, skulle være rigtig, og at han selv skulle være den Brandsted Mand som det paalyder, blev vacklende og ustadig i sin Bekiendelse, og endelig tilsidst forsikrede, at ville siige Sandhed, og derpaa gav følgende Forklaring.

Hans rette Navn er Michel Jensen, Huusfæster paa Grevskabet Frijsenborg Gods i Farre Bye, Sporup Sogn, er 2 til 43 aar gammel, har Kone og 2 Børn.

Sidst Afvigte Tiirsdag var en Persohn hos Deponenten, som kaldte sig Niels Andersen, som havde gaaet om med det Falske Tings Widne, og som sagde til Deponenten, at naar han kaldte sig Niels Andersen, gav sig ud for Brandsted Mand, og gik omkring med Tings Widnet, saa kunde han sikker gaa og tiene Penge.

Deponenten købte Tingsvidnet af den ommeldte Persohn for 4 rd, men han kiendte ei Persohnen, som var liden af Statuer, iklæden Blaaeagtig Wadmels Kiortel, havde et rød Hatslag og Hat paa Hovedet, Træskoe paa Fødderne, havde under Kiortelen en hvid Wadmel Troye og en blaa Brystdug, saa ud til at være en kion gammel Mand, kaldte sig Niels Andersen og sagde at han var den Persohn i Ravnstrup Bye, som Tingsvidnet lyder paa.

Deponenten der sidste Onsdag gik fra sit Hiem, har heele Tiiden siden gaaet omkring fra sted til andet, betlet med sit havende falske Tingsvidne, og udgivet sig for at være den Skadelidende Brandsteds Mand Niels Andersen. Ved Betleriet har han i denne Tiid indsamlet medhavende 1 rd 4 m 13 s, dog angiver han at 1 rd og 7 sk af disse Penge, har han medbragt fra sit Hiem, og da Deponenten efter Tilspørgende ikke ville afgive nogen meere sandfærdig Forklaring, som kand tiene til oplysning, bliver dette Forhør sluttet og Omløberen Michel Jensen anholdes saalænge til Amtmanden Høj Welbaarne Hr KammerHerre Giersdorff meddeeler Ordre til hvilket Arresthuus han skal henføres.

Datum ut Supra N. Juul

Overværende Vidner Jens Jensen, Andreas Jensen

Det saaledes er passeret som forom Beskreven, det bliver herved under min Haand og Segl bekræftet N. Juul (LS)

Fremlagt i Extra Retten paa Schanderborg Birke Tings Stue den 19de Decb 1787, og Protocolleret, tilstaar U.C. Tolstrup

Anno 1787 den 3die December har jeg underskrevne Birke Dommer Niels Juul i Overværelse af Testificanterne Mads Jensen af Giesing og Hans Hornberg af Nørager, atter holdt Forhør paa Løvenholm, over den i gaar anholdte Omløber Michel Jensen, siden han for sine Wogtere i Nat har angivet, at hans udsigende ved Forhøret i gaar i visse Deelee ikke med høist Sandhed.

Deponenten erklærede i Dag, som i gaar, at hans virkelige Navn var Michel Jensen, at han er Huusfæster i Farre Bye, som tilhører ikke Grevskabet Frijsenborg, men Søbyegaard.

Han erklærede og at hans i gaar giorte angivelser betræffende det falske Tings Widnes erlangelse var urigtigt og derimod nu for Sandhed angav: at der i Farre Bye hvor Deponenten boer, skal være en Persohn som kaldes Nicolai Husar, der sidder til Huuse hos gaardmand Michel Hansen, denne Nicolai skal have sammenskrevet og forfattet det falske Tings Widne, som Deponenten Michel Jensen medfører.

Den samme Persohn er og mistænkt for at have forfattet adskillige andre falske Tings Widner og Passer til Deserteurer.

Deponenten erklærede og, at den gang den ommelte Nicolai lovede ham det falske Tings Widne, som han købte for 4 Rd, var der ingen som saae derpaa, uden Nicolai Husars Kone, som var inde i Stuen imedens hendes Mand leverede Michel Jensen det falske Tings Widne, med Forsikring at han sikker kunde føre det overalt, naar han kunde huske de locale Omstændigheder, som Nicolai Husar fortalte ham om det Sted han skulde udgive sig for at have hjemme.

Deponenten troede og vist, at naar der blev nøye eftersøgt i Nicolai Husars Boehave fornemmelig i et flad Laaget Skriin eller Halv Kiiste, som staar for Bordenden i Nicolai Husars Huus, da maatte findes blant andre Materialier, og de falske Zigneter hvis aftryk findes under Deponentens brugte Tings Widne.

Deponenten vidste og, med Wished at den ommelte Nicolai Husar selv undertiiden gaar omkring og Betler med et andet falsk Brand Tings Widne, som han ligeledes selv skal have forfattet.

Den ommelte Nicolai Husar skal være maadelig til Fods, da han Lammer paa det eene Been, han gaar i almindelighed iklæd en brun vadmels

Kiortel og paa Hovedet en hvid Laaden Hue, i almindelighed med Træskoe og undertiden med Støvler.

Deponenten kunne i Dag som i gaar meget vel huske den falske Historie i sin gandske Sammenhæng, som Nicolai Husar havde lært ham for at gjøre hans Udsigende om det falske Tings Widne troeværdig.

Beklagede meget at han af sine Fattige Omstændigheder og Bedrageren Nicolai Husars forføriske Snak, skulle Lade sig forlede til at begaae denne saa Lastværdige opførsel forsikrende, at heele den Egn hvor han var fra vilde Bevidne med ham, at han ikke før denne gang havde begaaet nogen Lastværdig Crimen, og da hand ikke vidste at angive meere til denne Sags Oplysning, meldte han at Farre Bye Ligger i Schanderborg Amt.

Derpaa blev dette Forhør sluttet, Datum ut Supra N.Juul Overværende Vidner Mads Jensen Hans Hornberg

Det saaledes nu passerende som her er beskrevet, det bliver her under min Haand og Segl, bekræftet N.Juul

fremlagt i Extra Retten holdet paa Schanderborg Birke Tings Stue den 19. Decb 1787 og protocolleret, tilstaar U.C. Tolstrup

Forvalter Hiort Begjærede samme Forhør for Michel Jensen oplæst, for at erfare om noget i sit udsigende deri havde at forandre.

Efter at begge Forhører var for ham oplæst vedblev han det i sidste Forhør givne Svar undtagen han nu sagde, at han ei havde givet Nicolai Husar meere end 1 rd for det falske Tingsvidne, og at han i 11 Dage havde gaaet omkring med det.

Forvalter Hiort foreviste derpaa det Tingsvidne, som Arrestanten var anholdt med, hvilket var udstæd den 25 de September sidst af Niels Nyerup i Odder som Herredsfoged Enoch Meyer som Skriver, med Paategning — Schytte Fuldmægtig ved Aakier Amts Contoir, hvilket Michel Jensen tilstod at være det samme han havde omgaaet at betle med, men der var skrevet adskillige Steder før han fik det, hvilket Nicolai Husar sagde han selv havde skrevet paa det, det kunde sees, at det var brugt før Michel Jensen gik med det, og det første Sted han var selv med det, var i Feldballe, hvor er skrevet paa, den 15 October.

Forvalter Hiort gjerede derpaa dette Tingsvidne af Retten paategnet om, at det var forevist.

Forvalter Hiort maatte derefter ydmygst paastaae, at Arrestanten Michel Jensen, som har tilstaaet Factum, efter hans Forbrydelses Beskaffenhed, efter den 3die Articul i den 2 den Capitel af Wiborg Tugthuus Fundats, bliver tildømt at arbeide i Wiborg Tugt og Manufactur huus i 4 Aar, og

efter saadan Tiides forløb, at aftiene alle de paa ham anvente Bekostninger, og saaledes udbad Hr Hiort sig denne gunstige Retts forventende Dom.

Da Michel Jensen paa Rettens Tilspørgende erklærede, at han intet til sit Forsvar havde at anføre, blev Dom afsagt saaledes,

Da den Arresterede Michel Jensen efter egen Tilstaaelse har omgaaet at Betle med et Brandsted Tings Widne, som han vidste falsk at være, og paaskrivten paa samme beviser det, efter hans egen giorte Forklaring, saa Kiendes for Ret

At den Arresterede Michel Jensen i Farre bør for saadan sin Omløben, at arbeide 2 Aar som Arrestant i Wiborg Tugthuus, hvad som bliver foreviist, inde eller ude, og siden saa længe indtil han har aftient Omkostningerne paa hans Arrest, Forplegning og Bortbringelse til Wiborg.

Dette til Bekræftelse under min Haand og Segl

Actum Anno Die ex Loco ut Supra Muncheberg (LS)

Conform med Justitz Protocollen, tilstaar U.C.Tolstrup

Anno 1787 den 27 December haver vi 2de underskrevne af Schanderborg forkyndet denne Dom for Michel Jensen af Farre, som er anholdt i Schanderborg Arrest huus, saa sandt hielpe os Gud og hans Hellige Ord.

Ludvig Andreasen, Jens Jensen

Resolution,

I Allerunderdanigst følge Rescriptet af 1 te November 1771, bliver denne Lemp fældige Dom hermed Approberet, hvorefter Arrestanten Michel Jensen af Farre afsendes til Wiborg Tugthuus for at udstaae den tildømte Straf, samt tillige hermed, leveres een Verificeret Gienpart af denne Doms Act og Resolution, at forblive ved Tugthuset, siden Originalen kand behøves til Action imod den implicerede Nicolai Husar, naar og hvor hand maatte antræffes, hvorfor og begiæres Hr Tugthuus Inspecteurs Baadsgaards Tilstaaelse her paategnet for Michel Jensens indlevering til Tugthuset.

Frijsenborg den 8 Januar 1788

Paa S.T. Frue Grevinde Frijs Desmercières Wegne N.H.Bagge

Ober Inspecteur ved Grevskabet Frijsenborg og underliggende Godser

Conform med Originalen test. N.H.Bagge

Erindringer fra Farre Hede

af: Petra Møller

Min far hed Peter Mathias Jensen (kaldet Pe This). Min mor hed Anne Kirstine, men blev kaldt Stine.

De havde først en ejendom i Skovsrod ved Låsby, og min ældste søster og broder er født der. I 1880-erne kom de til Farre Hede og købte ejendommen Farre Hedevej 29. Der var 22 tdr. land hedejod med dårlige bygninger. Min far måtte køre mælk til Farre Mejeri for at forsørge familien. Vi var 11 børn. Det var mange at forsørge, så vi kom ud at tjene, før vi blev konfirmeret.

Nu vil jeg nævne mine søskende. Min ældste søster hed Marie og boede i Houlbjerg.

Så kom Jens David. Han var smed på Århus Gasværk i mange år.

Edvard var også smed, men blev landmand. Han var bestyrer og blev gift med en kone i Vadsted Østergård.

Jensine gift med Peter Baastrup. De fik fødehuset Farre Hedevej 29.

Valborg kom til Ans og blev gift der.

Christian Holm Jensen kaldet Christian Smeden (alle 3 brødre udlært hos smed Holm i Sjelle). Christian Smeden var først svend hos Schmidt Smeden, men købte så smedien af sin mester og byggede en ny, hvor smed Lund senere kom til at bo. Han blev vært i Forsamlingshuset og kom til at arbejde ved Sjelle Mergelselskab, da han solgte smedien. Han byggede senere hus på Vandværksvej, da han og Marie holdt som værtspar i Farre Forsamlingshus. Han var i Sognerådet og førte i mange år Kommunens Folkeregister.

Viggo blev gift med Anne Møller. De var først daglejerfolk på Gammelgaard ved Høver, men købte senere en ejendom i Gammel Hinnerup.

Otto var bestyrer hos Sofie Thøgersen, Toustrup Mark, og kørte mælk til Farre Mejeri.

Kirstine var gift med Christian Rasmussen i 6 år. Så blev hun enke. Hun kom så ind og blev husbestyrerinde hos smed Lemming i Farre i mange år.

Jeg blev født som nr. 10 i 1899, og blev gift med Søren Møller. Vi overtog hans hjem i 1937 og boede der til 1964.

Ane var den yngste og gift med Christen Oisen. Han var murer og støber, lavede sokler og møddingspladser. De havde en nu nedlagt ejendom ved Kobakken, Farre Hede.

Søren Møllers familie

Søren Møller født 15-5-1897 på ejendommen "Mosekær" Farre Hede. Hans far hed Johan Møller, og moderen hed Ane Marie Møller. Johan var enkemand og havde 2 sønner Jens og Møller, Ane Marie var enkekone og havde sønnen Niels Langballe.

De var naboer og blev gift og fik 5 børn Sofie, Arne, Niels, Søren og Marie.

Johan Møller havde købt ejendommen "Mosekær" 1882 og døde 1923. Ane Marie drev ejendommen videre og Niels og Søren skiftedes til at være hjemme, indtil Søren fik ejendommen 1937.

Ane Marie flyttede senere ind til Farre og boede til sidst til leje hos Karetmager Lund Jensen.

Niels Langballe blev gift med Marie. Hun var fra en ejendom ved Kobakken som er nedlagt. De byggede en statsejendom på Sporuplunds jord 1930 Sporup Kirkevej 50, og da de afstod ejendommen til en datter og svigersøn Peter Mikkelsen, byggede de hus paa Vandværksvej.

Sofie boede Skjoldbjergvej 18 Toustrup Mark. Hun blev enke og Otto Jensen var bestyrer hos hende.

Anne gift med Viggo Jensen boede i Hinnerup.

Niels Hansen Møller gift med Marie boede Skanderborgvej 215. Han var tømrer og snedker.

Søren og jeg blev gift 1937. Mine 2 brødre og Søren 2 søstre boede sammen. Vi havde kendt hinanden siden vi var børn og gaaet i skole i Farre Hedeskole.

Marie blev gift med Søren Rasmussen Svingelgaarden.

Jeg kom i skole, da jeg var 7 år. Det første år gik jeg til Morten Gamm i Farre Hedeskole. Han var gammel, og jeg kan tydeligt huske, at vi kom op til pulten og pudkede hans briller og urkæde. Så kom Melby Nielsen. Han gik jeg så til resten af tiden. Vi gik i skole i 7 år, til vi blev konfirmeret.

Vi lærte ikke så meget dengang. Vi startede med Morgensang og havde Historie, Bibelhistorie, Regning og Skrivning. Vi gik i skole en 3 timer hver

dag, undtagen Søndag, de store om formiddagen og de små om eftermiddagen.

Når vi kom hjem fra skole, måtte vi hjælpe til derhjemme eller hos andre. Jeg passede børn på Løvskovlund, hvor der var 3 piger. Jeg og min søster Kirstine skiftedes. Da jeg blev konfirmeret, kom jeg ud at tjene i Låsby et år.

Så kom jeg til Jens Knudsen, Smidsiggaard. Det var en elendig plads. De kunne aldrig have deres folk. Det var meningen, vi skulle være 2 piger. Men den anden rejste allerede den 6. November. Vi fik så dårlig en kost, og vi måtte ikke få varme i folkestuen. Jeg ville også være rejst. Jeg kan huske, jeg var ved at vaske mig og gøre klar til at rejse. Så kom Jens Knudsen: "Petra, du kan ikke rejse. Peter Baastrup er formynder for dig, du er ikke myndig". (Min mor døde, da jeg var 10 år og min far, da jeg var 14 år). Jeg ville ikke malke de køer, den anden skulle malke. Jeg havde 10 køer. Så kom fodemesteren til at malke de andre, og jeg blev der det år, jeg var fæstet. Så rejste jeg. Kom så til Krarup i 2 år, og her skulle jeg også hjælpe til med det hele, gå i marken og malke køer. Der var ikke noget med at holde fri kl. 6 om aftenen. Da holdt vi i marken og skulle så hjem at malke køer. Og karlene havde hestene at passe. Til at begynde med var vi 2 piger. Så blev den anden syg, så jeg var alene det sidste år.

Jeg rejste til Rasmus Jensen, Lyngby, i et år, og derfra til Sjælland på en Herregård. Så havde jeg fået nok af at arbejde ved landbruget, og kom så ind på Århus Kommunehospital som køkkenpige, hvor jeg var i 7 år. Derefter kom jeg tilbage til Farre Hede og blev gift med Søren Møller. Vi fik 2 piger, Anne Lise og Kamma. Sørens moder Ane Marie boede hos os til at begynde med, senere flyttede hun ind til Farre.

Ejendommen var på 13 tdr., så Søren kørte mælk til Farre Mejeri i alle årene, lige til det blev nedlagt i 1961. Jeg gik så og passede ejendommen hele formiddagen. Han tog afsted kl. 7 om morgenen og kom hjem ved 11 halv 12 tiden. Det var en gammel og upraktisk ejendom. Der var hverken lys eller vand indlagt, men håndpumpe ude i gården, hvor vi hentede vand til husholdning og til dyrene. Så kom Krigen fra 1940 til 1945, og man kunne ikke få varer, alting var rationeret. Når vi skule til købmanden, skulle vi have rationeringsmærker med både til petroleum, Kaffe, Sukker og Mel med mere. Det var en stor forandring. Jeg havde jo været vant til mere luksus i byen.

Efter som tiden gik, fik vi både lys og vand indlagt, og til sidst havde vi det godt og mere komfortabelt.

Om sommeren kunne brønden godt gå tør for vand. Vi havde smed Lemming ude at se på den. Han sagde, vi skulle prøve, at få boret noget længere ned, men Søren turde ikke gå igang med det. Så endelig et år, hvor det var så tørt, at vi hentede vand rundt ved naboerne, tog han sig sammen, fik ringet til en brøndborer i Hadsten, og vi fik boret. De kom først igennem et lag med Brunkul, og neden under dette lag viste det sig, at der var masser af vand. Nu skulle vi have en pumpe til at pumpe vandet op, og den krævede en motor. Og så var det, vi fik elektricitet installeret. Det var en stor lettelse at være fri for petroleumslamperne. Vi fik også selv tærskværk til at tærske kornet med.

I Maj 1945 brændte Peter Baastrups gård, Farre Hedevej 29, der hvor jeg er født. Det var ved lynnedslag. Det hele brændte, stuehus og udhusene, der var bygget sammen. Men det var heller ikke for godt til det. Det var noget gammelt skidt. De reddede alle dyrene, undtagen noget fjerkræ, men alt indbo brændte, om det så var en lagkage. Jensine havde fødselsdag den 26. Maj, og de skulle netop have gæster, så hun havde lavet en lagkage. Peter og Jensine boede hos naboen Jens Thøgersen, indtil de fik gården bygget op. Det var lige efter krigen, så de kunne ikke skaffe materialer. Den blev først bygget op året efter. Da den stod færdig, var det en flot gård med røde mursten og tegltag.

Der var et stort loft på staldbygningen, og her blev der holdt Høstfest for hedens beboere. Ida Johansen spillede Violin, og Aage Andersen spillede på Harmonika. Senere holdt vi høstfest hos Jens Vithen. Så lejede vi et stort telt. Der var en festkomite, som stod for det praktiske, og så havde vi selv mad med. Der var fælles kaffebord, og så blev der spillet op til dans. Det var nogle gode fester, vi blev ved lige til dag. Det var en hel festforestilling, når teltet skulle rejses. Børn og voksne strømmede til. Jeg kan huske, at Johanne Jakobsen havde taget en stor kringle med, som hun delte ud af. Dagen efter høstfesten skulle teltet tages ned og borde og bænke hen i skolen, hvor de blev opbevaret. Og der skulle ryddes op på teltpladsen.

Juletræ holdt vi i skolen - senere i Farre Forsamlingshus. Der var altid god tilslutning til festerne. Der var også snak om, at der skulle bygges et Forsamlingshus på Farre Hede. Aage Kjær ville godt give grunden til huset. Det skulle ligge på hjørnet af Farre Hedevej og Skjærringvej, men det blev ikke til noget.

Dengang var der ikke Fjernsyn og biler, så vi gik eller cyklede og kørte med hestevogn, når vi skulle nogen steder hen. Om vinteren gik vi til kaffegilder hos naboerne, og så spillede vi kort. De siger, at siden jeg flyttede fra Farre Hede, blev der ikke spillet ret meget kort. Vi solgte

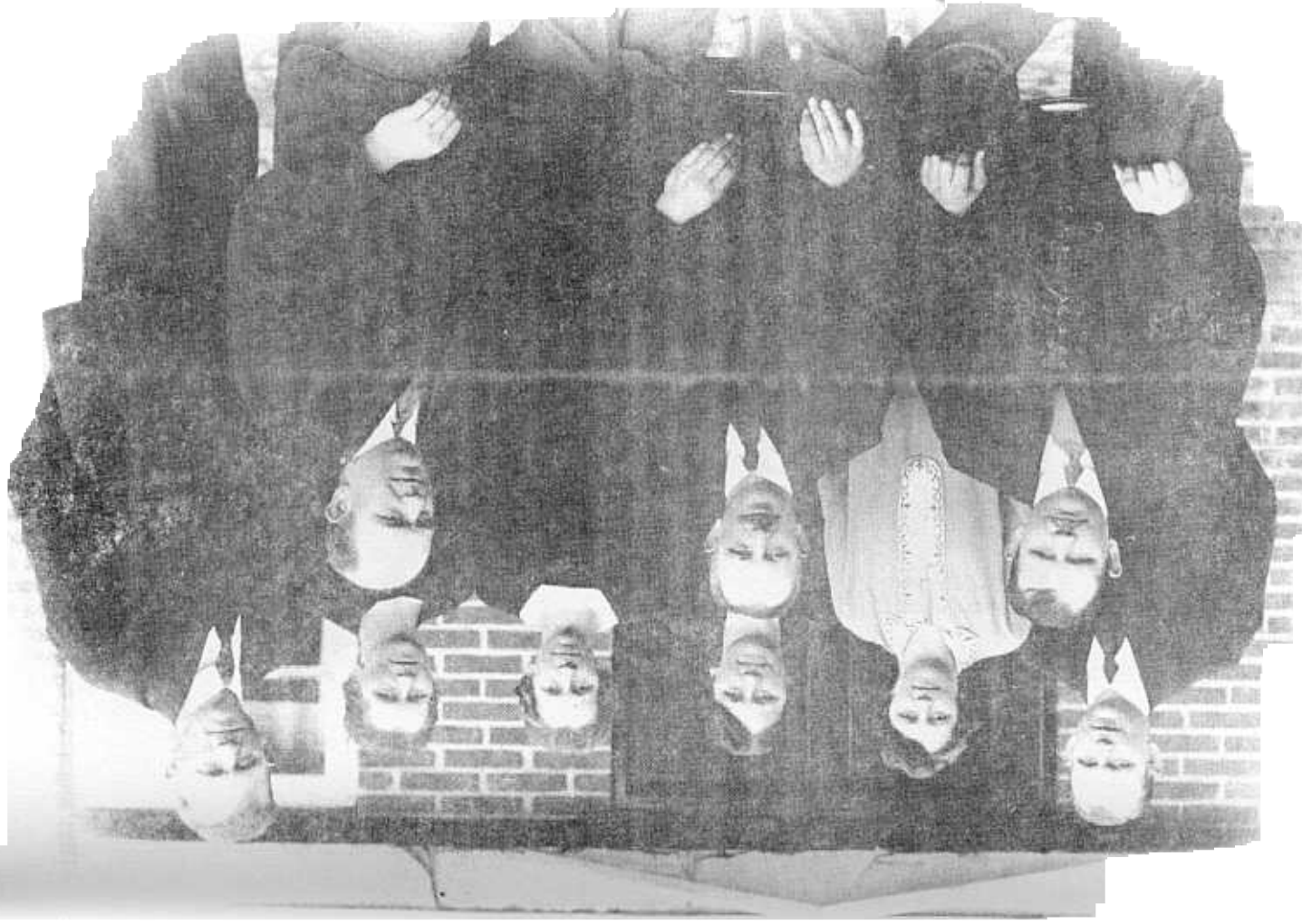
ejendommen i 1964 til Ejnar Pedersen og flyttede til Hammel. I 1966 brændte udhusesne ned. Det var børns leg med ild, der var årsagen. Der indebrændte nogle kvier. Ejendommen blev helt brudt ned i 1988.

Billedet på modsatte side viser Petra Møllers søskende

stående: Otto — Kirstine — Ane — Petra — Jensine — Viggo

siddende: Jens Davís — Edvard — Kristian

Marie og Valborg mangler

Billeder fra årsskriftet 1991.

På denne og de følgende sider ses en del af billederne fra årsskriftet 1991 i en (forhåbentlig) bedre kvalitet. Billederne viser:

1. Aage Helbo (1991 - side 61)
2. Thomas Grejsen Thomsen og Ane Thomsen (1991 - side 24)
3. Løvskovlund (1991 - side 21)
4. Murermester Martin Christensen og Agnes Kristine Christensen (1991 - side 56)

